

СВОБОДА НАРОДАМ — СВОБОДА ЛЮДИНІ!

ВІСНИК

THE HERALD

Суспільно-політичний місячник

З М І С Т

стор.	стор.
І. Вовчук — Суєзький вузол 1	родові 20
Д. Донцов — Про ослів і „вчених” 6	В. Юрченко — Поклін Титанові Духа 22
І. Вовчук — Упорядкуймо спадщину	І. Хорольський — Америка, Америка...! 24
І. Франка 10	Яр. Гриневич — Гди Кара Мустафа вель-
П. Кізко — З нових поезій 14	кі вудз кшижакув 28
Ф. Одрач — Матерніти Департамент .. 15	І. Маслянко — Пропадають матеріали
І. Франко — Із книги Кааф 17	визвольних змагань 30
П. Кізко — Листи другові 18	О. Соколевич — Нова конституція
Ікер — З пригод любителя	Єгипту 31
мистецтва 20	З нових видань 31
Карай-Дубина — Служба трудовому на-	Заклик 33

В С

ОРГАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

РІК X Ч. 9 (95)
YEAR X No 9 (95)

ВЕРЕСЕНЬ 1956
SEPTEMBER — 1956

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ
PRICE \$ 0.50

ВІСНИК

I. Вовчук

СУЕЗЬКИЙ ВУЗОЛ

В історії останніх десятиліть націоналізація підприємств і капіталів, навіть без викупу, не є чимсь надзвичайним чи новим. Націоналізувала ж Советська Росія капітали чужоземних держав, націоналізувало Мексико на його території нафтові промисли, що належали американцям. Зробив це Масадик в Ірані і лейбористи, коли були при владі, знаціоналізували деякі галузі англійської промисловости. Проте, націоналізація Суезу, яку проголосив Єгипетський уряд має засяг і наслідки, які переходять поняття власности. Бо не про власність іде, а про політичний вузол, в якому сплелися різні нитки заінтересованих країн. Економічна сторона є тільки приводом, а йдеться про цілий вузол політичних справ, що переплуталися в Суезі. Бувають політичні вузли, які можна розплутати, бувають такі, що їх треба розрубувати. Суезький вузол важко розплутати, але й рубати його ніяк.

В законі про націоналізацію каналу сказано: „Міжнародня Компанія „Суезький Канал” стає єгипетським акційним товариством. Всі капітали, права й обов'язки компанії перебирає держава. Всі організації й комісії, які керували цією компанією розпускаються. Акціонери й власники контрольного пакету, одержують компенсацію за курсом, який існував на біржі до проголошення цього закону.” Отже, Єгипет, перебираючи від міжнародньої акційної компанії у власність канал, споруджений на його землі, не відмовляється сплатити акціонерам їхніх капіталів і зобов'язується забезпечити безперерійне судноплавство всіх національностей по каналові, як то було досі. З огляду правного Єгипет мав право націоналізувати майно акційної спілки, що господарила на його землі. Коли б справа була тільки в майні, то мабуть не викликала б вона такого розголосу й навіть переполоху в світі.

В дійсності тут діло маємо із складним комплексом політичних явищ. Найголовнішими з них є: усамостійнення країн Арабського світу і закріплення московсько-імперських впливів на Близькому Сході, яке сталося через нерозуміння великими державами Заходу національно-визвольних прагнень і боротьби народів Арабського Світу. Ще два роки тому Советські впливи в країнах Арабського світу були мінімальні. Та жорстока війна Франції в Марокко, Тунісі, а нині в Альжирі проти народів, що прагнуть позбутися колоніальної опіки, відштовхнула арабські народи від Заходу. На цьому скористався Советський Союз і, підробляючись під націоналізми Арабів, закріпив свої впливи на Близькому Сході.

**

В 1955 р. Москва запропонувала Єгиптові продати зброю по дуже дешевих цінах. Голова Єгипетського уряду Нассер, якого чомусь називають „арабським Гітлером”, не хотів в'язати себе з комуністичним бльоком і повідомив про цю пропозицію Лондон і Вашингтон. В обох столицях не повірили цьому, бо вважали повідомлення Нассера за блеф, мовляв, він хоче налякати, щоб дістати зброю. З советською зброєю, відвантаженою з Чехії й Польщі до портів Єгипту, прибули й советські „інструктори” Ніби підтримуючи заходи єгипетського уряду щодо організації національної армії, Росія здобула впливи на Близькому Сході; цим потягненням поставила себе в позицію держави, без якої не можуть бути розв'язані проблеми Близького Сходу. В цьому просторі світу зав'язався ще один вузол „миру” в співіснуванні. Перед т. зв. Заходом стало питання, як протиставитись імперським впливам Росії. І він, а в першу чергу ЗДА, вирішили через економічну підтримку Єгиптові знеутралізувати економічні впливи Ро-

сії. Єгипет з його теперішнім пореволюційним нрядом, на чолі з президентом Нассером, розпочав в країні низку соціальних реформ, які мають скріпити національну економіку країни, потребував економічної допомоги. Як в кожній країні, що нею довго „опікувалися”, в Єгипті мало розвинена промисловість, а сільське господарство також не у відрядному стані. На 23 мільйони населення є лише 6 мільйонів акрів землі придатної до обробітку; значна частина якої до революції перебувала у власності поміщиків, королівської родини й пашів. За чотири роки уряд Нассера вивласнив у поміщиків, які володіли понад 200 акрами землю і розподілив за викуп на 30 років між фелaxами 300 тисяч акрів. Почалося упромисловлення країни.

Головним і вирішальним в економічному пляні уряду є побудова величезної греблі біля Асуану на Нілі. Спорудження її мало б постачити воду на 1.200.000 акрів занесених пісками, а крім того постачити енергію для новонароджуваної промисловості. Поширення земельної площі, відвоювання її в пустелі, над чим працює Єгипет, упрямисловлення країни, — є підставою економічної незалежності Єгипту. Але для здійснення їх уряд потребує зовнішньої економічної допомоги. В грудні минулого року ЗДА, в порозумінні з Англією, вирішили запропонувати урядові Єгипту фінансову й технічну допомогу для здійснення міроприємств, зв'язаних з побудовою греблі.

Економічний вклад, що його мали б дати ЗДА і Англія з міжнароднім банком, мав в першу чергу політичне значення, бо цим паралізувалися б впливи Москви на Близькому Сході. Після кількомісячних розважань над умовами, які запропонували експерти Заходу, Нассер в червні цього року повідомив, що він пропозицію приймає.

Несподівано була відмова ЗДА, а з ними й Велико-Британії в запропонованій раніше допомозі з посиланням на брак економічних передумов на здійснення праекту. А реакцією на відмову було проголошення закону про націоналізацію компанії Сузького каналу. Які причини зумовили відмову допомогти Єгиптові важко сказати. Може тут мало значення неприязнь до праекту Асуанської греблі власників бавовняних плантацій з південних степів, які розуміють, що з збільшенням площі під бавовну в Єгипті, що мало б статися після побудови греблі, вони втратять панівне становище на світовому ринку з бавовною. А може мало значення те, що після вивчення, як то завжди буває при допомогах, либонь, виявилось, що Єгипет вже запродав на найближчі роки свою бавовну Советському Союзові за постачання зброї й не зможе дотримати умов виплати, як то передбачалось, коли пропонувалася допомога. Та які не важливі ці причини, вони не вияснюють підстав відмови, бо не в економічних мотивах її значення, а зумовлена вона була політичною доцільністю, боротьбою з комунізмом.

Не виключено, що вирішальним у поступованні Лондону й Вашингтону були й мотиви політичні. На другий день після націоналізації каналу, уряди Великої Британії й Франції зайняли непримиримо войовничу позицію, бо канал для них, мовляв, є питанням життя, чи смерті. Голова уряду Великої Британії, даючи вияснення про військові приготування, пороблені урядом, заявив, що він не вважає ворогами ні єгиптян, ні цілий арабський сіт, а ворогом є диктатор Єгипту Нассер. За дипломатичною формою цієї заяви ховається звернення до цілого арабського світу відмовити в підтримці урядові Єгипту. Протиставляти націю урядові — це стара політична механіка. Хоч подібного звернення досі не чути було до народів уярмлених комуністичною Москвою. Навпаки, керівників Кремля ще недавно урочисто приймала сама королева. Коли конфлікт досяг свого кумінаційного вершка, в пресі з'явилися вістки про посилення опозиції проти Нассера, і заговорила якась підпільна станція, закликаючи арабів позбутися свого „диктатора”. Не є виключеним, що в Вашингтоні, розважаючи над економічною допомогою Єгиптові, подумали, що Нассер довго не втримається й вирішили відмовити. Нині ще

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.
“Second class mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”

I. Wowczuk Editor in Chief.

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

важко ствердити, які причини вплинули на відмову в допомозі, та й не в них діло. Важливим є те, що уряд Єгипту вирішив розрубати Сузький вузол — націоналізувати канал.

В своїй промові 27. липня, коли опубліковано закон про націоналізацію, президент Нассер вказав, що прибуток від Сузького каналу дорівнюється 100 мільйонам доларів річно, з яких Єгипет одержує не більше 5 %, як арендну плату. Перебираючи канал, уряд Єгипту надіється прибутками від каналу фінансувати побудову греблі на Нілі, на яку покладено великі надії у відродженні єгипетської національної економіки. Хоч як не важливою є економічна сторона в Сузькому вузлі, не вона була вирішальною. Перебираючи керівництво каналом, Єгипет став суверенним власником цілої своєї території, цим самим збільшується престиж країни в Арабському світі. Англія і Франція, які століттями господарили тут, крім політичної поразки, визнаються найважливішою артерією, що єднає їхні метрополії з периферією — колоніями.

Навігація через Суез є життєвою потребою для Британії, бо через нього довозиться нафта з Близького Сходу, Іраку й інших арабських країн до Європи. Коли з якихось причин уряд Єгипту, ставши власником каналу, здумає закрити цей шлях для англійських кораблів, то тим самим переріжеться основна життєва артерія Британії.

**
*

Теоретично канал є власністю міжнародного товариства, але військову контролю до останніх часів здійснювала Англія, володіючи 44% акцій каналу. В будові каналу Велика Британія участі не брала, навіть бойкотувала задуми французького інженера-дипломата Фердинана Лессипса, який на доручення єгипетського короля Махомеда Саїда в 1856 р. заснував компанію для спорудження каналу. Після затвердження концесії султаном Турції, під протекторатом якого був Єгипет, Англія, боячись за безпеку морських шляхів та поширення впливів Франції в Єгипті, відмовилась брати участь в будові каналу. З акцій, випущених на початку будівництва, найбільше придбали французи й єгипетський уряд. Будівництво каналу, розпочате 1859 р., проходило в досить важких умовах, бо інженерові Лессипсові, що провадив його, доводилось

перемагати важкі перепони: технічні, фінансові, а найбільше політичні. Коли через 10 років канал збудовано, уряд Великобританії змінив своє ставлення до нього. Починається інтензивне шукання способів привласнити споруджену водну артерію.

Року 1875 перший міністр Великобританії Дизраелі в доповідній записці до королеви Вікторії, переконує її про konieczність стати співвласником каналу. „Хедив, писав голова уряду, — є на передодні банкруцтва і він мабуть бажає визбутися своїх акцій каналу. Він каже, що йому треба одержати 4 мільйони фунтів (за тодішнім курсом біля 20 мільйонів доларів) до 30 листопада. Часу мало, а діло треба зробити”. І прем'єр це діло зробив. Позичив потрібну суму в Ротшильда і без відома уряду купив 44 % акцій каналу. З того часу англійський уряд контролює канал. Року 1882, Англія окупувала Єгипет і почала укріпляти зону каналу. На протест інших європейських держав проти такого поступовання, в 1888 р. була скликана Константинопільська конвенція за участю; Франції, Великобританії, Австро-угорщини, Росії, Еспанії, Туреччини й Голяндії. Канал на ній визнано відкритим для кораблів всіх країн, хоч фактичним господарем каналу залишився англійський уряд.

Ще недавно по обох боках каналу стояли англійські військові загоны. Бритійські військові склади й аеродроми розміщувались в зоні каналу на площі 50 миль завширшки й 70 миль завдовжки. За англо-єгипетською умовою 1936 р. визнано канал єгипетською територією, але він входив в систему шляхів сполучення Бритійської Імперії. Тільки в 1954 р. Велико-британія, під тиском арабів, погодилась вивести свої війська з зони каналу, але залишила за собою право окупувати його в час війни.

**
*

Економічне значення каналу для Заходу величезне, бо він скорочує шлях з Атлантичного Океану до Індійського й Тихого майже на половину. Пароплав з нафтою, їдучи з Перської затоки через Суез до Нью Йорку, скорочує шлях на 3.500 миль, або на 15 діб, що зменшує вартість витрат на якихось 20 тисяч доларів. За рік через Суез переправляється біля 15 тисяч кораблів різних національностей з тонажем 150 мільйонів тонн, більшість з них під англійським прапором. Минулого року Великобританія доста-

вила через канал біля 20 мільйонів тон нафти, а Франція понад 12 мільйонів.

Перебираючи канал, Уряд Єгипту, як було вже згадано, зобов'язався забезпечити вільну плавбу всіх національностей по ньому, як то гарантувала конвенція 1888 р. Здавалось би, що таке потягнення суверенного уряду Єгипту не мало б викликати тої бурі, яка почалася в Лондоні й Парижі. Проте сталося інакше. Іден, відповідаючи Насереві, заявив, що Великобританія не може покластись на запевнення Єгипту, бо уряд його в любий час може не дотримати свого зобов'язання, змінити його і цим нанести велику шкоду Великобританії. Що небезпека советських впливів на Єгипет існує - це річ безпірна. Але ж не менш безспірним є й те, що Англія, баяншуючи свою політику, породила й підсилила неутралізм. Хіба ж диктатура Тіто не дитина англійської політики. Та ж коли Черчелеві в час війни було вказано, що Тіто, яким опікувався він, приведе до поширення комунізму на Балканах, то Черчіль замість відповіді запитав: „А ви збираєтесь там жити? Ні, — ну то й я не збираюся”. Тепер Англія, борючись від советської інвазії на сході, якій потурала в Європі і Азії, погрожує Єгиптові війною, не хоче примиритись і визнати тих змін, які заіснували в арабському світі, не може примиритись із втратою своїх позицій. Так само зареагувала й Франція, очолена урядом соціалістів, для яких націоналізація є частиною програмових засад.

В Суезькому вузлі, по якому рубнув Нассер, кермуючись національними інтересами своєї країни й Арабів, іде не про акції, за які до речі Єгипет зобов'язався дати викуп, а про імперські державні інтереси Англії й Франції. Оберігаючи їх, уряди цих країн в перші дні конфлікту не обмежились різкими нотами протесту проти Єгипетського уряду, а почали військові приготування: британські дивізії парашутистів відправлено в басейн Середземного Моря, а французькі на Мальту, в Англії підписано закон про мобілізацію.

Уряд Єгипту обвинувачують в порушенні міжнародного права, яке в Суезі, коли існувало, то теоретично, а за його прикриттям в практиці діяло право сили. Спираючись на нього і Советська Росія три роки тому танками придушила повстання німців проти московської дес-

потії. Те саме зробила вона цього року в Познані, а в Україні й інших завойованих країнах, робить вона понад 15 років. І хоч це робиться на очах цілого світу, який протиставиться комунізму, той світ не став у відкриту оборону народів, не покликав санкцій міжнародного права в обороні їх. Коли ж Єгипет, борючись за свою незалежність, зліквідував феодално-деспотичну систему, при допомозі якої тримався колоніалізм і порвав останні нитки його в Суезі, тоді заговорили міжнародне право. Англія й Франція намагаються проблему Суезу зіпхнути в інтернаціональну площину. Багато говориться про ламання договору. То вірно, коли б же цієї засади трималися всі. А в практиці було так, що великодержави найчастіше заперечували й ламали договори, коли то було в їхньому інтересі. Коли ж мала держава, кермуючись своїми інтересами, пробує обійти чи уневажнити не вигідний для неї договір, тоді виступають різні атути: правні, моральні й навіть християнські. Ота подвійна мораль великодержав щодо комунізму і колоніалізму привела до поширення московських впливів серед арабського світу.

В процесі державного становлення арабського світу, в Суезькому вузлі переплелися три окремі політичні лінії: національне унезалеження арабів, залишки європейського колоніалізму й московсько-імперська інвазія. Москва вміло використовує спротив, а то й війну великодержав Заходу проти національно-визвольних рухів серед арабів, щоб закріпити свої позиції в цій частині світу. А т. зв. Захід, побороюючи державне становлення Арабів, воюючи з націоналізмами, облегчує інвазію Росії в цих просторах. Спів за Суез, то не стільки спів між Каїром і Лондоном, як між Москвою і Заходом. Інша річ, що в цьому спорі Росія ведеде свою гру успішно.

***

Розплутувати Суезький вузол зібралося 16 серпня конференція 22 держав в Лондоні. Єгипет відмовився взяти участь в ній, вислав тільки одного обсерватора. Після шестиденних нарад, конференція розглянула два проекти. Проект державного секретаря Доллеса, визнаючи суверенне право Єгипту в Суезі, пропонує створити міжнародне тіло за участю Єгипту для керівництва каналом. До націоналізації

ним керувала дирекція в складі 32 директорів, з яких 16 французів, 9 англійців, 5 єгиптян, 1 американець і 1 голяндець. Другий проект, запропонований представником Індії і підтриманий Советським Союзом, визнає канал власністю Єгипту і накладає на нього відповідальність за забезпечення користування каналом всіма країнами. Проект рекомендує покликати дорадче тіло з представників заінтересованих націй на допомогу єгипетській адміністрації в керівництві каналом. Два проекти, які узгодити важко.

Хоч проект ЗДА одобрено більшістю держав, проте він не гарантує розв'язки Суезької проблеми. Інтернаціоналізація каналу, якої домагаються покривдені держави, не є розв'язкою і її мабуть не вдасться накинати Єгиптові. Та й ЗДА не будуть підтримувати її, бо тоді б треба таксамо інтернаціоналізувати й Панамський канал. А це дуже велика небезпека для ЗДА. Найбільше скористала з Лондонської конференції Москва. Ведучи наступ на арабські країни, вона через те, що т. зв. Захід не спроможний сприяти закономірних процесів, що відбуваються в арабському світі, має змогу виступати оборонцем суверенних прав Єгипту. конференція вузла не розплутала й не могла вона цього зробити, бо радила над проблемою минулого з позицій пережитих, відкинутих життям, а не спроможна збагнути всіх процесів, що відбуваються в світі, а зокрема Арабському. Пробуватимуть, очевидно, узлагіднити два протиставні проекти, може ще не одна конференція буде над тим, бо локальна війна за Суез тільки в інтересах Москви. І це добре розуміли „миротворці“ з Москви, ведучи свою гру в Лондоні. ЗДА ще пів року будуть обтяжені президентськими виборами й на рішучі кроки уряд не піде, хоч президент Айзенгавер і не виключав військових заходів.

І мимохідь напрошується питання, як дійшов Захід до такого стану? Адже арабський світ, з його релігійним фанатизмом, не був, не є й зараз причіпником комунізму. Той же Насер, якого голова англійського уряду проголосив єдиним своїм ворогом, рішуче й послідовно поборює комунізм в себе. Причину такого стану треба шукати в політиці великодержав Заходу й може найбільше тих потуг, що сьогодні брязкають зброєю локальної вій-

П. Кізко

**

Над нами хмари залягли
І грози глухо задудніли.
І всі гукнули, як могли :
— Ми непогоди не хотіли !
Ми не хотіли гроз і тьми,
Належить нам світило сонця.
Ми люди світла, ми є ми,
Святого діти Чудотворця.
І враз засяло довкруги
Промінням тихим, золотим!
Неначе золотом, луги
Вквітчались квітами барвисто.
Розпломенілось небо. Та
Поміж людей знялись незгоди :
Хто із народів вироста,
Які є добрі й злі народи ?
І знову тьма. Не хмарова, —
Земна, людська вже непогода.
Найбільша радість — нежива,
Як між людьми немає згоди.

ни проти арабського світу. Суез можна окупувати, але повторна окупація його ще більш посилить політичні позиції Росії в цій частині світу, де вона вчора не мала ні голосу, ні впливу. Можна при допомозі різних економічних бойкотів викликати економічну кризу в Єгипті. Але хто з неї скористає? Знову ж Москва. В Суезі великодержави Заходу збирають урожай з конкурентного співіснування, яким засіяли світ. Було досить часу й не мало нагод розправитись з московським імперіалізмом: — підтримати боротьбу уярмлених Росією народів за державне визволення. Та великодержави спокійно споглядали, як Москва душила, вимордовувала народи, а, говорячи про боротьбу з комунізмом, зброєю воювали проти націоналізмів в Африці й Азії, а народи манили загальниковими неокресленими гаслами самовизначення. Як той циган, що бив свою матір, щоб його жінка боялася. Єдиною зброєю, що змінить існуючу ситуацію, є для західного світу опертись в боротьбі проти московського комунізму на національні домагання народів. Це змусить Росію перейти від наступу до оборони в себе, а в ній прийде розвал тоталітарної імперії. Тоді і світовий комунізм втратить свою силу.

Д. Донцов

ПРО ОСЛІВ І „ВЧЕНИХ”

Всі знають або повинні знати, як спокушав Христа в пустині диявол: Всі царства землі обіцяв Йому, коли „падши поклониться” спокусникові.

Подібне повторюється й до сьогодні з людьми й народами. Певно *si res sacrae cum raptae comprerage licet*, бо й спокуси бувають на міру спокушаного та й спокусника теж...

Не диявол, а дрібні біси, мов осінні мухи, напастують нині в нашій майже сорокалітній блуканніні пустинею вигнання деяких наших вчених. Не кажу, таких, як Щербаківський або Мілер, — їм респект і слава! — а інших. От в цих інших і увійшли менші чи більші біси, що за євангельських часів перейшли були в гадаринські свині. Царств земних вони нашим „ученим” політикам (бо ті вчені є й політики!) не обіцяють, але купу всяких прекрасних цяцянок. В 1917 р., ще це почалося:

„Хочете, кричали, щоб всю землю від панів дістав народ? — то йдіть до нас! Хочете каміння в хліб обернути для народу? Йдіть до нас! — Рідну мову хочете? — три вам дамо! — лиш ідіть до нас! І демократизацію і українізацію! — тільки йдіть до нас!”

І йшли... А в новітні часи, самі себе „переплюнули”, в своїх офертах, чорти: — „мало вам того всього?! Ну, то державу вам власну дамо, УССР! І в чесне товариство „Об’єднаних Націй” її введемо на міжнародній форум, „так сказати”! Рівноправною зробимо, з такими світовими потугами, як Лібанон і Гондурас, — ходіть до нас! ... Проти таких спокус ті емігрантські „вчені” наші не встоялись. В своїх „сучасно-українських” і в „українсько-самостійницьких” публікаціях, оголосили ряд наукових розвідок (а якже!) на тему: „де наша зірка провідна і кудюю до неї простувати?” Є тут і про „напрямні стратегії” і про „правничу аргументацію”, і про „легальну офензиву”, і про „визвольну справу”, і про „тонкощі політичної думки”, і про засади „міжнародного права”. Мова притаманна людям науки й політикам холодного розуму, що не дадуть себе звести ні глупій романтиці, ні нерозсудним емоціям.

УССР — кажуть наші вчені, *de jure* суверен-

на? Ну, а як так, то домагаймося на „міжнароднім форумі” ту суверенність поширити. Це є так просто! Хіба ж ви не знаєте, що ми маємо вже — „наріжний капітал суверенности України” і то з „погляду по-зи-тив-ного права”. Думаєте, це Універсали Київського Уряду 1917-18 рр.? Коли так, думаєте, то ви не розумієтеся на тім, що таке право. Бо — „наріжний камінь суверенности України — це є „сталінська конституція від 1936 р.”, „щобисьте знали”. Вона не лише є наріжним каменем суверенности України (пише „наш вчений”), але і дає „право Україні вийти зі складу ССРСР і бути самостійною”... І ще більше! — це право не якесь там паперове право, а „забезпечене за Україною 17-ою статтею Сталінської конти-туції і „навіть туди вписане”!

Зпитаєте, яке нам до того діло? А так (пише наш „вчений”), що на це право можна раз-у-раз покликатися” Розумієте, яка то зброя в наших руках?! Покликайтесь частіше, а тоді, сугерує наш „вчений”, може щось з того вийде (як кажуть — або леміш, або швайка). Покликайтесь і в ССРСР, і тут (за-кордоном). А коли вам здається, що з такого покликання нічого не вийде, то ви песиміст, вам бракує „правнича аргументація”, ви не розумієтесь на „тонкощах політичної думки”, ані на тім, що значить „легальна офензива” в боротьбі за самостійну, соборну, суверенну і незалежну.

Певно, все робиться не одразу. З щабля на щабель! Другий наш славний „учений” (Ільницький) запевняє, що можемо, ідучи шляхом „легальної офензиви”, добитися „производства” УССР в сателітну державу. Подумайте, який би то був крок наперед! Чи ви не звернули уваги, що Москва вже пішла на уступки: „віддала Україні” Крим, „всесоветські адміністрації стараються висувати українські місцеві сили і навіть „дозволяє друкувати вартісні книги про неросійську культуру, як альбом української архітектури”? Хіба вам не відомо, що київські міністри „залюбки повторюють, що вони репрезентують уряд цілком суверенної української держави”? Ще-ще трошки, „дипломатичним шляхом натиснути на Кремль, і —

з шабля на щабель — доб'ємося повної суверенности. Це ж так просто!

Так само треба дооиватися усталення „безпосередніх дипломатичних зв'язків, Заходу з УССР. Як це було би „корисне для визвольної справи!“ Така протибольшевицька „офензива“ не багато коштувала б, бо велося б її самими „правничими аргументами“. А головню — (переконує п. Ільницький) така „офензива“ є „з погляду держав, членів Об'єднаних Націй легальна“. Подумайте лише, навіть в очах Москви, члена Об'єднаних Націй, — ця акція була би легальна! І ніхто тоді не смів би закидати нашим „ученим“ політикам безрозсудного авантюриництва або, що ми не звертаємо уваги на волю сильних світу цього, на ту високошановну установу, де як рівноправні засідають московські горлорізи. — А коли вас і ще це не переконує, то знайте (запевняє наш „учений“), що на цій позиції „з шабля на щабель“, потихеньку, легально! „сходиться опінія всіх видатних українських знавців Міжнародного права й українських політиків“. І коли б „українській еміграції вдалось доложити й свою цеголку до того, щоб Україна з союзної республіки перейшла на статус сателітної держави, то еміграція „здобула б дуже поважну заслугу перед батьківщиною“. Ось яку „позицію“ зайняли наші „вчені“ — політики.

Що можна сказати на ці високомудрі й глибокодумні теревені? Те, що сказав колись дотепний німець, коли (якщо не помиляюсь) в 1848 р. хмара таких високомудрих „учених“ — професорів засіла в Франкфуртському парламентах. Сказав він: Acht und vierzig Professoren...

Vaterland, du bist verloren!

Пригляньмося ближче нашим „ученим“ фокусникам (з „Укр. Самостійника“) Примусити морально ССРСР дати українській советській „республіці“ всі „права“ сателітів... Якій „республіці“, якій державі? Де вона, та „державка“, крім як на московській вивісці та ще в запоморочених головах тих „вчених“? Владу в УССР виконує в Києві не уряд український, а, так як і за царату; московський генерал-губернатор з своєю канцелярією. Населення (друга прикмета поняття держави), — як автохтонної людности, хороненої границями від затоплення чужою людністю в тій „державі“ теж немає. Ту людність обернено в мільйонові маси, яких

кожної днини можуть сотками тисяч виривати з їх землі і розсівати по всьому „союзу“, а наломість привозити москалів чи узбеків або китаїців... Навіть своєї території (третього складника держави) — не має українська „республіка“ — „на нашій не своїй землі“, бо земельний закон совеський постановляє, що вся земля „Союзу“, отже, і українська територія теж, — власністю ССРСР, — Москви. „Ученим“ нашим треба б було записатися на І-ий рік прав в якимсь університеті. Може б це просвітило їх „холодний розум“...

І під оглядом правним вже більше виглядає на державу Монако. Має свою рулетку володар монако, має й свою Грейс — Патрицію Келлі, і користає з обох, як хоче і Париж не сміє йому їх відібрати. А хай би Гречусі, або Скрипнику заманулося закласти у Києві рулетку на користь УССР або привезти собі за жінку доньку „якоїсь“ капіталістичної акули“ з Вол-Стріту чи Голівуду — думаєте довго б він залишився при житті?

Витягаючи свого „туза“ з лівого рукава, наші вчені грачі з тріумфом питають: так що ж, значить, не було б краще, якби Україна з союзної республіки стала сателітом?! О, таких питань можна поставити більше! Напр., чи не було б краще мати хоч сталінсько-московську церкву на Україні, як жадної? Чи не було б краще, щоб в советських концентраках давали кожному „заклученому“ одним оселедцем більше. Або, щоб „ворогів народу“ не розстрілювали, а скажیم, смагали нагаями? Чи не було б краще, коли б Москва замість союзного рабства запровадила на Україні царське кріпацтво, а замість советсько-хрущовського „парляменту“ — Царську Думу? Або чи не було б краще, якби в імени України перетракував з президентом Злучених Держав, як посол, не Зарубин, а другий кремлівський агент Свербигуз, — українець з Києва? Або чи не було б краще, коли б колхозники наші не ходили босі, а бодай в московських лаптях? Що можна відповісти на подібні питання людям з знечуленим інстинктом самооборони з завмерлим почуттям національної гідности? Одного засудженого на смерть, запитали, що було б йому краще, щоб його розстріляли, чи повісили? — Той відповів; що не хоче ні одного, ні другого, що ні одне, ні друге не є

дя нього „краще”, що краще для нього — жити.

Самі ж ті „політики” і „вчені” признають, що „сателіти” стали такими ж самими маріонетками в руках Москви, як Україна чи Білорусь, що їх суверенність так само вихолощена від всякого змісту, як і суверенність України. Політика ступеневого усамостійнення, яку суггерують оті наші політики — „учені”, — політика Бенеша в Чехії „остаточно похоронила суверенність цієї країни”, що Захід прив’язує ніякого значіння до паперової „держави” УССР. І — бачать те все і дальше захвалюють ту свою „політику”.

...Раз-у-раз покликатися на „формальні права” УССР... „Використати новий курс (?) Москви”... „Зловити большевиків за слово й публічно, на очах цілого вільного світу, вимагати від них сповнення в життєвій практиці тих заяв, на які вони, в останньому часі, стали такі щедрі”... Ну, і в самій УССР заохочувати до „легальної офензиви” тих „патріотів”, які, сидячи в советських адміністраційно-партійних апаратах, „тиснуть” на Москву, бо теперішні зміни курсу (?) щодо України (наші вчені політики це твердо знають) наступили під безпосереднім тиском цього елемента”... Що ж до дипломатичної офензиви Заходу вкупі з нашими „самостійниками”, то вона принесла б поважні моральні користи для Заходу і скомпромітувала б „постампських діядохів”... Чи ж не був би великий здобуток?

Відомо, що кожна еміграція в її морально мало відпорних групах і одиницях переходить процес загнивання й розкладу. Але просто неймовірно, щоб політична думка деяких тих одиниць і груп, досягла аж такого кретинства. Коли тим „діядохам” звернуть увагу на те, як розходиться советська практика з їх свободолюбними заявами, — уявляє собі, як це їх „скомпромітує”?! Уявляєте, як вони засоромляться? Як, рятуючи себе від компромітації, почнуть робити уступки перед „легальною офензивою” Нассера, Молле, Неру і т. п. Ребета з Ільницьким? О, Хрущов напевно засоромиться, але так (кажуть у нас), як кобила, що віз перевернула...

Політичне кретинство приймає у нас різні форми. На Надніпрянщині — це був комплекс т. зв. „просвітяцтва” і драгоманивства. В Га-

личині (як його охрестив Л. Мосендз) — це був комплекс „маслосоюзанці”. Коли оті „просвітяни” або „маслосоюзанці” приступають до „високої політики”, то зараз починають розбудовувати свою малу „реально-політичну” крамничку з гаслом „Дайте, не минайте”! Решта — йде вкупі. Ніякої свідомости у них, що гангстера, тимбільше московського, ні перекопати, ні засоромити ще нікому не вдалося і не вдасться. Безнадійно робив це Драгоманив з його гаслом „гей українець просить немного”... Просили ліві ес-ери і ес-деки з Києва і зі Львова. Скрипник просив, просив М. Грушевський, В. Винниченко, цей віртуоз ренегатства, самопониження, в яких з ним не зрівняється жадний гітлерівський квіслінг, і що з того вийшло? Так само, як тепер наші „вчені” політики гукали вони тоді про „зміну курсу” в Москві: „українізація”! Рідна мова! Преса! Держава „наша”! Брали, що дають — п’ять губерній за Винниченка (як тепер взяли б сателітство, хоч його й не дають) або „рідну” формою, а московському змістом „культуру”... І що з того вийшло? Хапалися за скарби, офіровані дияволом, як гоголівський дід за золотими червінцями, з чортівського скарбу, — які нагло в його руках оберталися в таке паскудство, що сором дідові було й вимогати.

Смішно думати, що ота забріхана вівіска „УССР” або „заява” московських царів можуть бути фундаментом, на яким наші „вчені” політики звивають земляків складати свої „цеглинки”, щоб звести так будову незалежної України. От була собі в СССР така молдавська „республіка”, а де вона тепер? Була фіно-карельська „республіка”, але й ця на останнім з’їзді советів „сама попросила”, щоб її скасували й зробили честь включити її в РСФСР... Те саме завтра може зробити якийсь новий Постишев у Києві. І це має бути „фундамент”, на який закликають земляків вкласти „цеглинки” для будови самостійної! Волюють оті „самостійники” в своїй акції покликатися на дурецьку сталінську „конституцію”, на УССР, лише не хочуть покликатися ні на Універсали незалежної України, ні на Берестейський Міровий Договір, за яким Москва визнала Українську Державу. Чи слово „політичне кретинство” не заслабе на означення цієї „політики”?

Цими своїми нісенітницями вони насамперед

розбивають і ослаблюють самостійницький фронт. Бо — коли є політики, що ці нісенітничі ширять серед нас і перед Заходом, то Москва й її приятелі, сторонники „єдиної й неділимої”, на Заході наберуть ще більшої охоти, одні душити, другі ігнорувати Україну під оглядом політичним. Не будуть вони думати, що жадання для України „статуса сателітів” є вишрубовання українських домагань, а, навпаки, буде це для них доказом, що є серед нас групи, які готові зректися постуляту державної самостійності і розчленування імперії за ціну заміни одної брехливої вивіски на другу. А Москві це дає змогу розколоти незалежницький фронт, за ціну чергового обману, а може й заманити на „високі посади” наших кандидатів на українських Ракочих, чи на нових Винниченків, щоб потім так само зліквідувати їх фізично або морально, скомпромітувавши українську незалежницьку ідею. Під тим оглядом зречення тими „вченими” політиками постуляту на річ ступневого „поліпшення” чи „удосконалення” існуючої УССР, („удосконаленої холери”) є такий самий удар по самостійницькій ідеї, як „непередрішенство” нашого демо-соціалістичного табору. Це була б вода на млин безнадійно-глупої політики Бенеша у нас, або політики підпорядкування білим російським імперіялістам наших „непередрішенств”, або — власовцям. Це була б „лінія” п. Шевельова-Шереха, який поручав нам або порозуміння з Власовим, або — політику Швейків.

Справа виглядає ще більш небезпечно, коли згадати, що деякі з тих геніяльних „учених” політиків належать до табору, який хвалиться своїми зв'язками з „краєм”, своєю підземною акцією там. Отже, з таким їх „сателітським” наставленням, зовсім логічно припускати, що, в разі поважніших заворушень на Україні, вони і там всунуть гасла не самостійності, а — сателітства, не знищення советсько-московського апарату на Україні, а його — „зреформування”. Передсмак того ми бачили вже в заявах деяких політичних груп на еміграції, які — чи з приводу бунтів в советських концтраках, чи візити рясо-форних МВД-истів виступали з частковими лише жаданнями: звільнення арештованих, свободи церкви і релігії в ССРСР і т. п. Про одне лише забули: жадати виводу московської армії і чиновництва з України, яку Москва ще

в 1918 р. визнала незалежною. Що в разі заворушень чи революції в ССРСР, наші „сучасно-українці”, чи „україно-самостійники” виступлять не з максимальним гаслом сепарації від Росії, а з гаслом „реформи” советського „союзу” — це впливає з всієї їх теперішньої „цегелкової” еміграції, пропаганди уступств „сучасній Україні” на полі соціального ладу, не буде дивним, що та група обмежиться „реформами” і в політичній ладі поссоветської сучасної України. Тактика „маслосоюзанців” — Не тяжко буде вступити на цей шлях тим, у кого вже нема національної ідеї, політика з капитулянським серцем.

В дрібницях відкривається це. Завважте, що вже вони стоять „на позір” перед московським народом. Москалями — вони росіян не звать, бо хоч їх звав так Шеченко, але то був „вузький націоналіст”... Вони навіть уживають, на означення жидів московської назви „євреї”, хоч у нас того слова нема й не було, хоч словом „жид” означають цю націю споконвіку і українці (зШевченком) і поляки, і чехи, і німці, і французи, і англійці... Але нашим „ученим” — політикам на перший помах сам собою згинається хребет... Вони — „ніс по вітру”! Ніким не прошені — вже заявляють, що „ледви чи якийсь українець може мати щось проти того, щоб Україна вступила, як член в європейську сім'ю народів, а для цього треба, щоб вона частинно відмовилася від своєї суверенності в користь об'єднаної Європи”... На якій чолі стоятимуть світочі „вольно-мулярства” з приятелями Москви — Черчілем, Барухом чи Моргентавом або Адлаєм...

Зречення ідеалів і направо, і наліво! Низенькі уклони на всі боки, перед всіма сильними цього світу, — ось тактика політична цих „вчених” скакунів! Еволюція використання легальних можливостей та — повільне, але певне ввведення нашого загалу в фарватер ворожих ідей і обіцянок. Орієнтація на порожні блахмани — „УССРСР” „сателіт Москви”, сталінська конституція — „Об'єднана Європа”!

Сипле московський, чи „совітоурядовий чорт” тими блахманами на всі боки і глуподумні рутенці готові вже себе ними спокусити і не бачать (а може дехто й бачить?), що за самі обіцянки треба „падши поклонитися” дяволу”, перестати демаскувати його обман, боротись з ним, заключати з ним пакт, за який

доведеться віддати йому душу... Кампанія тих політиків і „вчених”, спрямована на знівечення ідеї незалежної, не „сучасної”, не сателітської України, спрямована на ослаблення самостійницького фронту. „Укр. Самостійник” обурений на „Шлях Перемоги” за те, що той назвав їх „офензиву” — „майже зрадою українських національних інтересів”. Чи „Шлях Перемоги” не мавби більшу рацію, коли б викреслив слівце „майже”.

В заголовку статті стоїть „Про ослів і „вчених”. Досі була мова про останніх, а де ж спитаються про ослів? Ось де: підчас походу Бонапарте в Єгипет, при армії його були осли, як тягарова сила і учені-єгиптологи. Коли якийсь відділ в пустині був зненацька заатакований бедуїнами він творив „карпе” і розлягалась команда: *les ânes et savants du dedans!* (осли івчені до середини!)... Коли Україна на всіх фронтах — на „нашій не своїй землі” і на еміграції е оточена московськими „бедуїнами”, коли всі сили треба зосередити на боротьбу з ними і демаскування їх брехні, треба й нам „запросити” до середини тих „ослів-учених”, які думають не про боротьбу, а про переконання, засоромлення і пактування з ворожою силою, не про спротив, ні!

Завдання еміграції є інше. Маємо „досить” легальних офензив” і пактовання з Москвою учених-професорів - Драгоманова, Грушевського, К. Студинського, — досить їх політики, якої засади завели націю на манівці. Коли наші теперішні „самостійницькі” *les ânes et les savants* втомилися, коли потьмарилася їх думка, яку закривають тріскаючи quasi „науковими” і „юридично дипломатичними” туманними фразами, коли їх цікавить „сталінська конституція, „сателітський ідеал, або ідеал „світового уряду” над національний оберненими в різнорасову юрбу мегальополісів без власних традицій, без віри в себе, без моралі, з єдиним ідеалом” — „*rapem et circenses!*, — в руках невідомих антинаціональних темних сил — це річ тих „учених” — політиків. Але тоді хай вони і говорять за себе. Хай роблять свій гешефт з тими силами. Табору незалежницькому не по дорозі з ними.

Наша нація не належить до націй змучених і втомлених, які готові віддати себе під заряд якоїсь мафії чи нової удосконаленої УССР. Не

І. Вовчук

УПОРЯДКУЙМО СПАДЩИНУ

І. ФРАНКА

(Слово на національній маніфестації — Поклін Франкові — 4. серпня 1956 р.).

Чисельно зібрались ми віддати поклін тому, який „все віддав для одної ідеї”, вірячи й знаючи, що та ідея приведе народ, розбитий і замучений „у народів вільне коло”. Не стихійно це станеться і не від збігу обставин, більш чи менш пригожих, а через працю й боротьбу мільйонів, коли у народу з облудливої покірности прийде „вогнистий вид”. Для цього мусить наступити перевтілення, духове воскресіння, в якому він позбудеться покори перед чужинцями. Перевтілення не приходить з абстрактних розважань про день нинішній і вгадувань, воно може бути з синтези вчорашнього з сьогоднішнім, бо нація — це духова спільнота тих, які живуть і які жили.

Франко відійшов сорок років тому, залишив-

*****

за ці „ідеали” покляли й кадуть голови — останньо від 1917 р. мільйони країнців.

Нам треба вимазати з пам'яті нашої і світу ганьбу „сталінської конституції” чи „УССР”, а не „покликатися” на них. Не брати би за відскокну чи за гасло боротьби. Не орієнтуватися на московський апарат на Україні, а його намагати розторозити. Не „сателітствувати” перед Заходом, а розкривати брехню Москви, мобілізувати співзвучні нам сили Заходу не для „легальної офензиви”, не для „переконування” Москви (чи реформи УССР), а для ідеї неминучої й конечної боротьби з нею і з її агентами у себе дома, для ідеї знищення потворної імперії і всіх її слідів на Україні. Не затемнювати наш національний ідеал глупими й шкідливими ідейками, „усср-ства” й „сателітства”, чи „об'єднаної” (ким?) Європи”. Апелювати завше і нав'язувати тільки до традиції власної державности в періоді взлету, блиску, традиції боротьби за неї — в трагічні години неволі. Не згубити душу, не вклонитися „князю світа цього” який, якби не шамотався, є засуджений на смерть разом з його менше або більше впливовими адвокатами.

ши величезну спадщину в різних ділянках духової національної скарбниці. Хто знає, чи є друга постать в світі з таким колосальним і багатогранним зацікавленням і ерудицією в різних ділянках культури. З прикрістю мусимо ствердити, що та Його спадщина досі не тільки не впорядкована нами, а ми її не знаємо. Більше того, помітне нічим не оправдане верхоглядство, небажання пізнати ту велетенську спадщину, створену неповторним велетнем у надлюдській творчій напрузі серед найнесприятливіших обставин „обскурантизму і провінційної загумінковости. Подібне було і з Шевченком, якого, за московськими глаголами, ми довго вважали тільки кобзарем, співцем народного горя. Адже Шевченка справжнього, національне вірую його, ми почали розуміти після поразки нашої державности. І хто знає, чи оте незнання Його, неупорядкованість спадщини, не було одною з причин нашої поразки, бо хто не розуміє велетнів духа нації, той не найде дороговказів, вірую, на якому будується підвалини сучасности. Підчас франко-пруської війни, коли династія Людовиків вже впала і тим самим, мовби відпала й причина війни, німецький державник Бісмарк, на запитання, з ким воюють німці, відповів: з Людовиком XIV. В тих словах глибока правда, бо він знав, що і республіканська, і королівська Франція жили традиціями і, щоб перемогти її, треба знищити національну традицію.

Два роки тому советська Росія, що стоїть у напруженій війні проти України, організувала бучне святкування 300-ліття возз'єднання. Про що йшло? Про ліквідацію традицій самостійницьких, про ліквідацію відрубности національної, про ліквідацію окремішности духової. Цього року Москва гучно, на цілий світ, відзначає століття Івана Франка. Світова Рада Мир за глаголами її ухвалила відзначити цей ювілей в цілому світі, силами людей тієї Ради, цього інструменту московської імперіяльної політики. Іде про те, щоб з національного титана української духовости, зробити інтернаціонального, союзного оборонця покривджених. Раніше москалі розкопували могили, щоб нищити наші традиції, а нині спадщину Івана Франка, його думи, вірую перелицьовують на советський, цєбто московський копил. Виривають творчість його з українського ґрунту й пересаджують його на

імперський, узалежнюючи її в прозі від Добролюбова, Чернишевського, Білінського, а в поезії від Некрасова, а то й Кольцова, аби довести, що Франко великий тому, „що він повернувся обличчям до Росії, зрозумів прогресивність великої російської культури й літератури”.

Як вчений світової величини, Іван Франко, очевидно, цікавився й знав російську літературу. Він навіть дещо писав про неї, як і про літератури інших народів. В Росії, як знаємо, Франко не жив. Не відчував на собі безпосередньо її „ласки”, а про те в своїй поезії дав найкращий, найповніший образ її й того горя, що вона несе народам.

Росіє! Де ти лиш поставиш стопи
Повзе облуда, здирство, плач народу,
Ти тиснеш і кричиш: „Даю свободу”.
Дреш шкуру й мовиш: „Двигаю культуру!”

Ти... мов упир із серця соки ссеш...
Лиш гадь і слиз фосте й міцніє в тобі,
Свобідний дух, або тікати мусить,
Або живцем вмирає в твоїм гробі.

Отак розумів Росію Іван Франко. Образ її в творчості Франка, це одна з прекрасних перлин його поезії, де стисло в поетичній формулі окреслено суть тієї потвори. В ті часи, коли русофілство мало чимало наслідувачів і в західно-українських землях, ніхто не бачив, що це не тільки царська, а всяка Росія — імперія, вона незмінна, байдуже чи форма її монархічно-реакційна, чи революційно-большевицька, чи демократична, яку пробують накинути нині непередрішенці при допомозі наших родства непомнящих бродяг. На імперському ґрунті Росії, яка, „як коней поплутала народи, всім давши вигляди свободи”, виріс большевизм. Хто поза Франком в ті часи розумів і припускав, що в модному тоді матеріалізмові, яким захоплювалась і наша інтелігенція, виростає страшна сила, що нині тримає в пропасниці цілий світ? Франко перший в світовій літературі передбачив, що „недовго ждати, а будемо мати (а властиво вже й маємо) формальну релігію, основану на догмах ненависті й клясової боротьби”. (З передмови до „Мій ізмарагд”). На великорусській духовости розквітала сучасна „релігія” большевизму, прикриваючись якою російський імперіялізм пробує плутати цілий світ. Дехто з нас

ще й нині не до кінця розуміє оте „поплутала народи”, як коней, тому й вірить чийось „глаголам” про цьогорічний антисемітизм в Києві, пишучи про нього в передовицях.

А Поет бачив це тоді, коли дурман марксизму був дуже модним, коли інтернаціоналізм і всесвітянство мало чимало адораторів і серед наших земляків. Молодого Франка одним краєм зверху захопила та течія. Драгоманівське всесвітянство, громада замість нації, прудонівська бездержавність — це популярним було в його часи. Про-те він швидко позбувається отієї омани молодости й дорікає Драгоманову, за те, що тому було чуже поняття нації, як явища органічного й кінцевого, що є понад всім в житті людей. Проти марксизму, який в основу всього життя кладе економічні відносини, узалежнюючи й підкоряючи їм все в житті людей, Іван Франко висуває національний ідеал, який вважає синтезою всіх ідеальних змагань. „Все, що є поза рами нації, це — або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді б прикрити свої змагання за панування однієї нації над другою, або хоробливий сентименталізм фантастів, що раді б широкими вселюдськими фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації”. Це сказано було 1900 р. в статті „Поза межами можливого”, але й нині те окреслення надто актуальне. По тім боці імперсько-большевицькі фарисеї, щоб утримати панування москалів препарують і переробляють Франка на імперський лад. А по цім боці заслони фарисеї великопротірного укладу світу, ніби поборюючи комунізм, жорстоко й безпощадно воюють з націоналізмами народів, що стали в обороні своєї волі від колоніальної опіки. На війну з альжирцями кидаються цілі армії, а з комунізмом Росії шукають згоди, співжиття. А свої сентиментальні фантасти, духові євнухи, ради дрібних вигод, топчуть національну ідею в багні непередрішенства.

В оцінці спадщини Франкової є погляди, що ставлять Франка між Шевченком і Драгомановим, як двома крайніми протилежностями взаємно-заперечуючими себе. Думаю, що протиставлення Франка Шевченкові немає підстав. Франко продовжує Шевченка, науковою аргументацією, підсилює національний вогонь, запалений першим, щоб він ніколи не згас. Обидва вони, а третя Леся Українка є, стовпами

духової будови єдиної української нації. В збірникові ВУАН за 1928 р., академік С. Єфремов оповідає один важний епізод, характеристичний для духового динамічного росту Івана Франка. Довідавшись, що Франко буде говорити про Шевченкове „Послання”, С. Єфремов збентежився, бо знав, що той різко виступав проти „Послання”. На те збентеження І. Франко сором'язливо відповів: „Молоді ми тоді, вважайте були, зелені, чужими очима на речі дивилися. Драгоманів не любив „Послання” — ну то за ним вже й ми всі. Я вмисно оце вибираю таку тему, щоб той давний свій блуд публічно виправити”.

Шевченко найбільше боявся, щоб великі події не застали націю приспаною. Франко, так само найбільше лихо бачив в спокої, тому й каже:

Ти брате, любиш Русь, як хліб і кусень сала,

Я ж гавкаю раз враз, аби вона не спала.

І все своє життя, яке було суцільним подвигом, Він, повний почуття свого обов'язку, підіймав отой зарослий переліг, приспаного народного життя. Діяпозон його зацікавлень, як уже сказано було, колосальний, а сам він людина універсальна. Вчений, полтик, поет — письменник, публіцист, редактор і економіст, а перш за все учитель народній. Може оте розпорошення, викликане „щоб вона не спала”, не дозволило йому зосередитись на поезії, спричинюючи іноді недосконалість рим, але цього вимагав обов'язок і він ішов за ним.” Вихованний у суворій школі, я від малку засвоїв собі дві заповіді. Перша, то було власне почуття того обов'язку, а друга, то потреба ненастанної праці”. Розуміючи, що нація не може ждати ні від кого помочі, ласки, а лише власною працею, боротьбою може здобути й забезпечити собі гідне становище в світі, Франко титанічною працею робив все, щоб те місце вибороти й забезпечити. В тій же промові (в двадцятипятиліття свого ювілею) він порівнює себе з мулярем, який, будуючи стіну, змушений до різномодного матеріалу додавати цементу, заповнюючи люки й шпари. Що ж то був за цемент?

Часи, в яких працював Франко, як він сам казав, були жорстокі. Ширилась і отруювала організм пошматованої нації нова релігія, ненависти й класової боротьби. Соціалісти, що слали тій релігії дорогу, кликали боротись за

задоволення матеріальних потреб, змагатись за соціальні здобутки лише; другі радили просити ласки у окупанта. А й ті другі ігнорували, а то й відкидали те, без чого нація ніколи не встане на власні ноги, — її дух, ідеал національний, як категорію понад клясову, всенаціональну. Без того ідеалу нація ніколи не буде собою, якби не були задоволені матеріальні потреби її окремих частин. Відкидаючи згубну отруту соціалізму, опертого на догмах марксизму, Франко вчив:

Хто вас хлібом накормить,
З хлібом піде до гною,
Та хто духа накормить у вас,
Той зіллється зі мною.

Ніколи змаг поневоленого народу не буде успішним, коли в основі його лежатиме задоволення одного матеріального буття, такий змаг обрікає націю на поразку. В часи Франка наші земляки хитались між „Капіталом” Маркса і Шевченком, не знаходячи межі між Рідним Краєм і „соціалістическім отечеством”. Франко з усією силою виступає проти догм марксизму, який обертає людину в раба виробничого.

Хто здобуде всі скарби землі
І над все їх полюбить,
Той стане їхнім рабом,
Скарби духа загубить.

Ці рядки писані ніби для нас, коли ми, гаяючись за скарбами земними, занедбуємо духове життя. А спільнота, що занедбала ці дуги, скільки б не деклямувала про свій патріотизм, мало прислужиться нації.

В своїй геніяльній поемі „Мойсей” І. Франко на біблійному сюжеті подав головні підвалини чи постуляти здобуття волі. На жаль, наша молодь не знає цієї поеми, хоч часто деклямує Пролог з неї. А до останньої двадцятої Пісні так і не доходить. Нам подобається оте „покотить гомін волі”, ми любо слухаємо, як „хазяїн домовитий стане на своїй землі”, але не хочемо осмислити до кінця, що ж треба, щоб той „гомін волі” й „хазяїн домовитий” стали дійсністю. Франко дає на це відповідь в поемі. Щоб бути вільною, нація, як збірнота і кожний її член, має полюбити понад все волю. Доки вона любить м'ясиво більше від волі,

обітованої своєї землі не побачить і не стане господарем на ній. На дорозі завжди знайдуться ті, які дадуть радо шматок м'ясива, клопоть сира, чи пашу для ягниць. Хіба ж не заманили декого з нас до спільного імперського корита! В поемі в сю широчінь поставив Франко проблему: Народ і провід. Як в книгах старого завіту й нової історії, конфлікт відбувається між двома провідницькими групами. Перша — це Мойсей Арон і Ісус Навин. Друга — Авірон і Датан з їхніми дорадниками, а за лаштунками стоїть злий демон пустелі. Провідники першої групи кличуть до боротьби за національний ідеал, як заповіді Божі, кличуть не миритись і не коритись обставинам, а долати їх. Провідники другої — це ті, що в наші часи протиставляться напрузі, зусиллям, що відкидають принципи, а радять достосовуватись до всього, щоб всім догодити, аби уникнути напруги. Авірон і Датан — то живі постаті з часів наших мандрів. А скільки отих духів пустелі діє серед нас, дораджуючи нашим Авіронам і Датанам. Народ, як і завжди бувало, хитається між тими типами провідницькими, що втілюють два світогляди. Мойсей — це образ провідника, який є втіленням свободи. Юрба дримає, а він

„Один з поміж цієї юрби,
У шатрі не дримає,
І на крилах думок і журби,
Поза гори літає.”

Звідтіля, з височини його надхнення ідеї виволонення, що запалює до боротьби, якій він, як справжній провідник, віддає все, знаючи, що тільки через неї можна стати вільним.

Перечитуючи поему, відтворюємо багато картин з нашого вчорашнього й нинішнього. Горе тому народові, у якого верховодять Авірони і Датани, люди без ідеї, що бояться напруги, не мають віри в вічні ідеали. Їм чужа принада своєї землі, її легко у них заступає добра паша на чужому полі. Вони завжди проповідують понад усе, біологічне збереження племені, байдуже чи це буде на свободі, чи під чужим Фараоном. Демони пустелі завжди стають в обороні таких псевдопророків, помагаючи їм присипляти ідеали Божі в народові, мовляв, нам і тут не погано. За їхніми підшеп-

тами юрба іноді, залюблена в чужу пашу, ладна кидати каміння, викликати справжніх провідників, аби мати спокій і сякий-такий добробут. Народ, що повірить тим псевдопророкам, не дійде до землі обітованої своєї, ніколи не стане хазяїном домовитим, бо!

Горе, як звабить тебе
Світова забава
Замість статися сіллю землі,
Станеш попелом підлим,

В задумі поеми, в розгортанні конфлікту двох світоглядів лежить глибока віра в Творця і вся поема свідчить про високу шляхетну віру поета. Не зрозумілими виглядають оті закиди про беззвірництво його, коли Франко поставив примат духа проти матеріалістичної доктрини. Не місце тут говорити про боротьбу раціоналізму й ідеалізму в поезії Франка, важно, що в тій боротьбі переміг Франко — ідеаліст, який вказав пророчу візію своєму народові.

Для нас, що блукаємо по чужих світах ця поема є цілющою лектурою, дороговказом. Доки слухатимемо Авіронів і Датанів і любитимемо м'ясиво більше за ідеал, не вийдемо на правдивий шлях до волі і землі своєї. В останньому розділі поет дає відповідь, на питання: як

„Ходить туга по голій горі
Мов туман по пустині,
Сіє думи й бажання свої
По широкій країні”.

А з „дум”, опертих на віру в ідеали, приходить натхнення, перевтілення спільноти. Вона стає, до переможної битви. Веде її „Єгошуа, князь конюхів, і за ним парубоцтво”. Та сама збірнота з „номадів рабів” стає „людом героїв”. що здібний подолати всі перешкоди, які зустрінуться на шляху в боротьбі за свої й людські ідеали. Тоді: „Авірона камінням поб'ють. А Датана повісять”. Остання пісня, то відповідь на питання, як здобути волю.

Немов передбачаючи нашу духову анемічність, що поволі оповиває нас на вигнання, Франко промовляв нам:

Не гасіте святого вогню,
Щоб, як поклик настане,
Ви могли щиро сердно сказати:
„Я готовий, о; Пане.”

Петро Кізко

З НОВИХ ПОЕЗІЙ

**
*

Слухай, поете, сам слово своє:
Ким воно в тебе у віршеві є?
Голосом серця — то значить живе.
Відзвуком совісті — значить живе.
Гомоном мрії — то значить живе.
Виразом розуму — значить живе.
Ясністю мислі — то значить живе.
Співом душі — найдорожчо живе!
Що ж, як ні тим, ані іншим не є?
Слухай, поете, сам слово своє!

**
*

Я у церковний храм зайшов
І щиросердно там молився...
Але, як потім роздивився,
Я богомольця не знайшов.
На грудях хрест склали тихо,
Але з них кожний діяв лихо,
Розквітлі топчучи квітки.
Я бачив тих, що все своє
Вважали святістю і світлом,
А все чуже — негідним титлом.
— Це не моє! Це не моє!
Я бачив тих, що над усе
Своє ім'я піднесли й славу.
Ім'я ж чуже, мов сніжну лаву
Нехай вітрами рознесе!
Я бачив тих, що в молитвах
Благали єдності й спасіння,
Самі ж підносили горіння
Сварні й гризні — в своїх ділах.
Я у церковний храм зайшов
І щиросердно там молився.
Але, як потім роздивився,
Я богомольця не знайшов.

1956.

Росія, воюючи проти України, в соту річницю народження поета московськими ножицями вирізує з неупорядкованої спадщини Франка ті заповіти, де він оформив суверенність українського духа. Ми, віддаючи поклін Франкові, — Мойсеєві українського незалежного, самобутнього духа, щиросердно працюймо, борімося, щоб бути готовими до поклику Батьківщини.

Упорядковуючи велику спадщину Поета, готуймося до того поклику.

Федір Одрач

МАТЕРНІТИ ДЕПАРТАМЕНТ

— Знаеш — дівчинка!

— Мені вже дзвонили з шпиталю.

— Чекали на хлопця, а тут ще одне дівчатко.
— Не шкодить, — потішаю дружину. — Дві сестрички, веселіше буде. Мені, правду кажучи, байдуже — хлопець чи дівчинка. Я однаково люблю дітей незалежно від статі.

— Я теж уже заспокоїлася. Ця буде чорнушка. Оченятка чорні, волоссячко чорне, і брови теж чорні. Бльондинка і чорнявка, уявляєш собі? Одягатиму їх у білі суконки, у волосся вплітатиму білі кокардки. Візьмуться колись за руки і будуть стрибати по пішоході, перед домом. А ти й без квітів.

— Овочів приніс.

— Дякую. А он, та, що лворуч, французжанка. У неї теж дівчинка. Поглянь на її столик, що коло ліжка. Які пишні гвоздики!

Напроти французжанки, коло вікна — ліжко з молодою італійкою. Коло неї гамірно. Молоді хлопці, з кучерявими чорними чупринами розсілися на ліжку в ногах щасливої мами і голосно, скороговіркою, щось розповідають. Між цими хлопцями, — щасливий батько новонародженого хлопця. Італійці поводяться так, наче б були на вулиці. Голосно сміються, викрикують і курять усі включно з пацієнткою. Решта відвідувачів пацієнток, як і пацієнтки, неприємно супляться. Італійці ніяк не можуть здержати своїх буйних темпераментів. Поява італійців у якомусь іншому середовищі, це спалах ярмарчаного галасу.

— І так кожного дня в годину відвідин, — шепоче до мене дружина. — Матерніти Департамент, — веде моя дружина, — тепер перевантажений італійками. По сусідніх кімнатах те саме.

З коридора енергійно входить сестра. Її погляд спиняється на ліжку італійки. Її лице морщиться.

— Скільки ж я маю вам казати, панове, що на ліжку пацієнтки не вільно сидати, — чемно, але з гострим наголосом звертається до італійців сестра. Кучеряві хлопці миттю позіскакували з ліжка, але, як тільки сестра відійшла, вони знов преспокійно посідали в ногах пацієнтки.

Моя дружина, щоб злагіднити атмосферу, звертається до другої сусідки, праворуч.

— Щось вашого чоловіка ще нема, місіс Мек Колінс.

— Він як завжди прийде десять хвилин перед восьмою. Мабуть хлопців одягає.

— Уяви собі, у неї це вже сьомий хлопець.

Самі хлопці, хоч вона цього разу сподівалася дівчинки — говорить до мене дружина.

З-під білої ковдри поглядають на нас великі чорні очі ще цілком молодої шкотки, мами семи хлопців.

Крадьком придивляюся місіс Мек Колінс. Великі чорні очі, молоде і дуже гарне личко. Просто вірити не хочеться, щоб ця молода жінка була матір'ю аж семи хлопців.

— Ну, ну, ти вже так не вирячайся, може ще помітити, — це до мене дружина. — У неї тільки й краси, що на лиці, бо тіло її зруйноване від пологів. Мені її шкода.

— Ось і Чарлі, — звертається до нас місіс Мек Колінс. Дивлюся на годинник. Точно за десять хвилин восьма. В дверях стояв уже з руками в кишнях мужчина атлетичного виду. Лице округле, ніс трохи приплющений.

— Як ти почувалешся сьогодні, Айві, — закурюючи цигарку, байдуже спитав Чарлі.

— Дякую, трохи краще. Ти б підійшов до ліжка.

— Ні, я викурю тут цигарку. І так не маємо про що говорити.

— Де хлопці?

— На вулиці, в авті. Авто замкнене, не втечуть.

— Чи ти вже бачив сьомого? Ось номер, іди, сестра тобі покаже.

— Нема сенсу. І так подібний до тих, що в авті.

Чарлі надкурих цигарку і підійшовши до дружини, згасив її в попельничці, що була на столику, коло ліжка.

— Нам ще залишилося п'ять хвилин, Чарлі. Ти кажеш, що не маємо про що говорити, але в мене є запитання.

— Це запитання таке ж, що й два тижні тому. Не журися, Айві, виграш за мною.

— Мій Чарлі змагун на п'ястуки, виступає двічі на місяць, — це до нас місіс Мек Колінс. — Найкраще йому вдається вільне французьке змагання.

— Вчора я бився з голяндцем, що виступив із публіки. Хотів заробити триста доларів, але мрія його не здійснилася.

— Ти переміг? З великим зусиллям, Айві. Десять разів поклав мене на лікті, але остаточно я його причавив спиною до дощок площадки.

— Ти заробив триста доларів?

— Ні, тільки двісті. Сто йому належалося. Він заповів змагання на наступну рунду.

— Це мабуть нагорода за мої муки, Чарлі. Ах, як я натерпілася! Лікар геть мене ножем спаскудив.

— Іншим жінкам після першої дитини краще йде, тобі навпаки. Цей мабуть сьомий авантюризм.

— Такий як ти, Чарлі. На сумлінні будеш мати моє останнє терпіння.

На другий день, коли я відвідав свою дружину в матерніти департамент, місіс Мек Колінс була говірка і весела. Вона вже встигла розповісти чимало чого моїй дружині про свої домашні відносини. Жінки, звичайно, дуже швидко зближуються з собою, коли вільні від домашніх турбот, перебувають в однакових обставинах. Моя має нахил говорити про дітей, місіс Мек Колінс, натомість, воліє їх навіть не згадувати, бо цього дитячого галасу має по вуха дома.

— З моїм Чарлі я зазізналася в кіні, — розповідала вона моїй дружині. — Саме висвітлювано боксерський фільм. Чарлі сидів як на голках. На екрані якраз бився чорний із білим. Моно Чарлі симпатія була по боці білого, але коли чорний почав перемагати, ця симпатія зсезла. Аж нарешті білий здобувся на могутній фінальний стосун і чорний упав на груди і лежав доти, аж суддя відрахував рукою секунди і проголосив білого переможцем. Це втішило мого Чарлі до такої міри, що він почав боксувати спинку фотеля, що був перед нами і помилково влучив у потилицю якогось пана років під п'ятдесят. Зчинилася авантюра. Старший пан хотів кликати поліцію, Чарлі ввічливо вибачався, а я тоді, не знати чому, почала переконувати старшого пана, що Чарлі (я тоді ще й не знала як він називається) не мав наміру його вдарити, що це помилка від радісного хвилювання. Старший пан тряс головою і вже грозив судом.

— Пора вже вам навчитися джентельменства, — лаяв він Чарлі. — З такими п'ястками, молодий пане, бикам лоби розбивати, а не чесним людям по потилиці... розумієте? Будете в суді, побачите.

Чарлі стояв спантеличений з міною винуватця і намагався незугарно виправдуватися.

— Та ж ви, достойний пане бачили, як то білий вцідив у пику чорному. Кейком англійським прилип до площадки. Як же було мені не тішитися? І поскільки ви прийшли на боксерський фільм, мабуть не байдужі цьому спортові. І судом нема потреби мене лякати. Ось ця дівчина посвідчить, що я вас зачепив рукою цілком випадково.

— Ах, Боже мій, ви такий елегант і з дрібниці хочете створити сенсацію на ціле місто, — це я до старшого пана. — Якщо не погніваєтеся, дозволю поспитати, як ваше прізвище.

— Містер Бромптон, леді, — вибуркнув старший пан, злагіднюючи дещо тон.

— Так от, не спротивтесь, коли я вас візьму за руку і кудись поведу. Не бійтеся, нічого

поганого вам не станеться, ви весело проведете з нами вечір.

— Ну, ну, ви ще занадто молоденька, щоб мене кудись повести. П'ятнадцять чи шіснадцять?

— Якраз закінчився шіснадцятий рік мого життя, містер Бромптон.

— А-а, ну-ну, ви прегарна кокеточко, — цмокав устами містер Бромптон, захоплючись мною і, очевидно, забуваючи про свою кривду.

Я вже правою рукою міцно тримала за лікоть розкислого старшого джентльмена, а лівою вчепилася за полу піджака Чарлі, коли ми вийшли з кіна, прямуючи до готелю. Чарлі фундував віскі, містер Бромптон підпив і остаточно дав себе вблагати. Десь під північ Чарлі відвіз мене додому.

— От так розпочалося наше нареченство, — закінчила свою розповідь місіс Мек Колінс.

Чарлі і наступного дня з'явився в Матерніти Департамент точно десять хвилин перед восьмою. Цього разу він уже не курич, а тільки з підліб'я дивився на свою дружину, довільно стоячи в дверях.

— Хочеш поспитати про хлопців, Айві — озвався він підвищеним тоном.

— Чого ж так голосно? Відваги не маєш ближче підійти до мене? Ну, от, так пристійніше. Сідай на стільчику і розповідай про дітей.

— Всіх замкнув у підвалі... на цілу годину. Вчора вікна повибивали в авті. Може б сьогодні ти виписалася зі шпиталю? З хлопцями я не можу дати ради, бити боюся, бо в мене тяжка рука. Та й як почну їх бити, на старість мені ребра поламають. Здається всі вони будуть атлетами. Надумайся, Айві.

— Не можу, Чарлі, мене геть порізано ножем. Думала, що сконаю. Ех, спокусник та ще гірший дорадник ти, Чарлі. Мабуть вчора вечером був ти в нього?

— Був, гарно провів час. Гостинні це люди, Айві.

— Коли б не вони, я прибула б до шпиталю мінус двадцять фунтів.

Вони почали незлобно сперечатися, одне одного переконувати, аж нарешті дзвінок змусив Чарлі підвестися зі стільчика. Чергового дня Айві ще не могла виписатися, лікарі рішуче заборонили. Вона про це дзвонила телефоном до свого Чарлі і він цього разу не з'явився в годину відвідин.

— Мій Чарлі, мабуть, трохи грубуватий у товаристві, — звернулася місіс Мек Колінс до моєї дружини. — Це така його вдача. Поза тим він добрий хлопець. Любить самотність і не квапиться зв'язуватись новими знайомствами. І дітей він теж любить. Тільки й мріє, щоб до дванадцятого хлопця дотягнути. Каже, щоб

зберегти їх від розбишацтва, віддасть до Сальвейшн Армі.

— До дванадцятого дотягнути! — здивовано крутнув я головою. — А я думав...

— І я думала, — перебила моя дружина, — і я думала, що ви, вибачте, наче б трохи в непорозумінні через цього найменшого, чи пак сьомого. Дозволила навіть припускати, що сьомий з'явився на світ Божий проти вашої волі.

— Ах, дорога пані, це прикре непорозуміння! — голосно засміялася місіс Мек Колінс. — Причина мого терпіння від лікарського ножа цілком інша, як ви собі думаєте. Це все через ті голоубсі!

— Голоубсі?

— Ох, бачу, ви мене не розумієте. Будьте ж терпеливі і послухайте. Десь пів року тому пізно ввечері вернувся до дому мій Чарлі. Розсівся у фотелі і поважно каже.

— Знаєш, Айві, ми не вміємо жити.

— Ти перш повечеряй, а потім будемо говорити.

— Я не голоден, не буду вечеряти, Айві. Тож кажу тобі, — ми не вміємо жити.

— Чому?

— А тому, що ми не вміємо жити. Є життя і життя. Можна мати повні кишени доларів і погано жити, і, навпаки, можна мати мало доларів і жити в достатках і веселошах. А веселощі, Айві, пов'язані зі шлунком. Під'їсиш щось смачне, і весело тобі буде, і навпаки, з'їсиш якийсь препакудний чіпс енд фіш, і гумор матимеш попсований цілу добу.

— Ти сьогодні якийсь особливий, Чарлі. Що за дивна теорія шлунка!

— Нічого дивного, Айві. Кухню ми свою мусимо змінити. Прийдеться викинути чіпс енд фіш, туст, потейтос пай і інше.

— І що ж ти будеш їсти?

— Голоубсі, Айві, голоубсі і верінайк! Я вже ці прегарні страви споживаю у панства Масляків два тижні і завдячую їм мою останню боксерську перемогу. Не їв би я голоубсі і верінайк, голяндець розчавив би мене, як хробака на площадці. Це не атлет, це бізон! Здоровило, що аж жах на нього поглянути.

— Голубці і вареники! — скрикнув я з дружиною в один голос.

Місіс Мек Колінс жваво притакнула головою.

— То й ви це знаєте? Може ви українці? Ви українці? Ну, так от і вам буде все ясне. Так от, Чарлі запросив місіс Масляк до нас, щоб вона навчила мене робити ці голоубсі і верінайк. Спершу вона зробила верінайк і ми з великим апетитом з'їли їх зі сметаною, другого вечора вона спекла в трубі голоубсі з вепровим м'ясом і ми так обжержлися, що я ніколи цього не забуду. І так день за днем,

І. Франко

ІЗ КНИГИ КААФ

*Поете, там на шляху життєвому
Тобі перлини щастя не знайти,
Ні захисту від бурі, злив і грому.
Поете, тям, зазнати маси ти
Всіх мук буття, всіх болів і принижень,
Заки дійдеш до світової мети.
Поете, тям: лиш в сфері мрій, привиджень,
Ілюзій і оман твоїй рай цвіте.
А геній твій, то міць сугестій, зближень.
Пророцький дар у тебе лиш на те,
Щоб інший край обіцяний вказав ти.
А сам не входив у житло святе.
І серце чулес на те лиш взяв ти,
Щоб кожному в день скорби пільгу ніс.
І в горю слово теплеє сказав ти.
Та з власним горем крийся в темний ліс!
Ніхто до тебе не простягне руку
І не отре твоїх кривавих сліз.
Та не міркуй, що родивсь ти на муку,
Бо й розкошів найвищих маси часть,
У творчій силі щастя запорук.
Усе, чого тобі цей світ не дасть,
Знайдеш в душі своїй ясніше, краще:
Найвищу правду і найбільшу владсть.
Ото й минай все темне, тріюмфи хвилеві,
Все підле, самолюбне і пропаце.
І бережи на своїй голові
Вінок нез'ялий чистоти і ласки
І простоти, мов квіти полеві.
У маскарад життя їди без маски
На торжище цинізмів і наруг
Виходь з ліхтарнею з старої казки:
В ній цезне тіло, появиться дух,
Прозора стане явищ темна маса.
І будь ти людям не суддя, а друг,
І дзеркало й обнова. **Guarda e passa.***

(Із збірки "Semper tiro", 1906)

наша кухня очистилася від традицією освяченого чіпс енд фіш, від потейтос пай і іншого; голоубсі і верінайк стали в нас почесними стравами і ми їли їх без кінця і міри. Вже по двох тижнях я помітила, що мої суконки вже затісні, що корсета мушу розпустити; стала я отяжіла, а коли вагітність моя досягла сьомого місяця, я була цілком неповоротна і не могла дати ради із своїми хлопцями. І от, фінал бачите який! Надмірна вага, операція.

— Так ви вже краще більше не їжте ці голубці і вареники, — натякнула моя дружина.

— Ограничитися прийдеться, але їсти будемо. Та й хлопці пропадають за цими голоубсі і верінайк, — закінчила місіс Мек Колінс.

Я до своєї дружини з посмішкою:

— Причини до оптимізму поважні. Коли наша політика безсильна, варениками і голубцями напевно завоюємо Захід!

Петро Кізко

ЛИСТИ ДРУГОВІ

Друже!

Большевицька система людоненавистництва, руйнування людської дружби, товарищескості, добрих взаємовідносин — і то все в ім'я комунізму! — заслуговує на повний осуд і, як прийде на те час, на ліквідацію. В тій большевицькій системі людоненавистництва людина фактично не грає жадної ролі — як людина! До рахунку береться лише *комуніст, комсомолец, активіст*. І то не кожний, а той, що тілом і душею стоїть за ідеї комунізму (це те саме, що московського імперіалізму!). Людина в СССР оцінюється не за її духово-культурним, національно-громадським чи якимсь іншим людським вкладом у розвиток суспільства, а за її служінням справі комунізму. Найбільша падлюка і бандит, найбільший лінох і розкладач можуть бути оцінені куди вище, ніж чесна й солідна людина, якщо перші вірою й правдою служитимуть справі болшевізму, а другі — тій справі не служитимуть.

Звідси — нелюдська практика в побуті і праці Радянська система не визнає ні брата, ні свата, ні батька, ні матері, ні сина, ні дочки, ні друга, ні приятеля. Під час прийому на працю в установу, на завод, на навчання в школу і т. д. першим запитанням ставиться: „Партійний ви чи не партійний? Берете активну участь у вудівництві соціалізму комунізму чи не берете? Мали які промахи перед радянською владою чи не мали?” — і т. д. і т. п. І коли син потрапляє до такого зава чи помзава, директора чи помідилятора — батька, чи брат до брата або приятель до приятеля — всеодно: здавай іспит на вірність партії і урядові, а вже тоді про роботу чи науку буде мова! Ніякої „сімейственности”, ніякого „приятельства”! Справа держави, „Родини”, „советського народу” — насамперед, а все решта — набік!

Таку систему, Друже, я ніколи не боронив і не бороню, ба навіть засуджую, бо добре сам її звідав на своїх плечах. Але коли ми вже порушили цю тему, то я мушу Тобі сказати одверто: мені не подобається й та система, вірніше практика (бо це таки не система!), яка існує в нас на еміграції і то, на жаль і на нещастя, в нашому українському суспільстві. В нас т. зв. людяність, добрість (щоб нікому не зробити зла чи навіть неприємності!), взаємопорака набрала такого характеру і розміру, що переросли просто в міщанську фамілійність, у лілейне колежанство, в само-вихваляння і самовисування, в розумінні практикування формули: висувай ти мене — висуну і я тебе, вихваляй мене хвалитиму і я тебе!

Ти, Друже, може, знову хмуриш брови, коли пишу це Тобі, але я заповів наперед у листах, що писатиму не те, що продиктоване рамками наших пресових шаблонів, а свідомістю гіркої правди, душею і розумом, і то на те, що, Дай Боже, ці слова когось таки „проймуть” і спричиняться до виправлення стану (бодай маленькою часточкою, в маленькому масштабі).

Але вернімося до фактів.

От передо мною лежить свіжовидане число літературно-публіцистичного, науково-політичного і ще якого там жур-

налу. Редактором того журналу є, візьмімо умовну назву, Ікс, а його помічником — Ігрик. І от дивлюся на зміст журналу:

Передова стаття — Ікс.

Стаття на суспільно-політичні теми — Ігрик.

Стаття на поточні теми — Ікс.

Стаття на міжнародні теми Ігрик.

Стаття на літературні теми — Ікс.

Оповідання — Ігрик.

Вірші — Ікс.

Літературно-бібліографічна розвідка — Ігрик.

І знову — Ікс, Ігрик, Ікс...

Для збагачення „автури” додамо два-три дописи „з місць” та пожертви на прес-фонд.

Спробуй, Друже, колись напиши щось до такого „видання”! Не „пролізеши”, бо такий орган обсаджений „своїми людьми”.

Але це пів біди. Далеко гірше, коли на цьому фамілійно-приятельському ґрунті будуетися політика чи, в вужчому розумінні, політична робота! Хтось якесь зробив, скажімо прямо, свинство громадського чи суспільно-політичного характеру і цей „хтось” за нормальних обставин мав бути притягнений до відповідальності і викинений бодай з того середовища, в якому він учинив свинство. Але де там! Такий тип, виявляється, має серед оточуючого начальства родинні чи приятельські, чи нема де гріха діти, бізнесові, стосунки і — як таку „свою людину” викидати чи паплюжити перед суспільством? Рука руку мне, свій своєму ока не видовбє!

Оцей „кругозапоруковий” застій серед нашої еміграційної спільноти не раз призводить до прямого загинання, породжуються і ширяться, як хвороба, такі відносини, що базуються на поставі питань як: „А чим він за мене кращий? А що він мені зробить? А в нього теж писочок у пушку! За мною стоїть стіна моїх друзів і приятелів і я зроблю, що захочу!” А звідси — роздори, сварки і — розколи. Бо перший-ліпший такий „побитий” чи тільки легко скритикований стає в нозу, рівну його попереднім начальникам, і голосить: — Та ж вони не ліпші за мене, як вони сміли мене компромітувати. Я їм покажу!..

І показує — створенням нової групи або партії чи взагалі якоюсь новою диверсією в громадському чи політичному житті.

От я й міркую, Дорогий мій Друже, що мало в нас громадської, політичної і національної відповідальності і мало відповідальності за загальне добро справи і перед загалом, а зате багато розгордіяшу, непослуху і ін.

Чи можна цьому зарадити? Авжеж, що можна! Тільки на те треба високої свідомості і не меншої посвяти нашій загальній українській національній справі. Чи не здається тобі, що саме останнього — посвяти! — саме в нас і замало?

Пиши. Жду на відповіді. Щиро Тобі відданий.

Твій П. К.

Милий Друже!

Ти питаєш, чому я перестав писати вірші, які ти колись читав залюбки. Я не знаю, як тобі зараз про все сказати, щоб Ти мене зрозумів. Але найголовніша в тому, мабуть, причина — зневіра й розчарування. Ні, ні, Друже, Ти не розкривай одразу рота на ці мої слова, щоб накрити, як кажуть, мокрим рядном, при чому рядном, я сказав би, патріотичним, мовляв: „Бач, який слабодух, занепадник і панікер! Як у наш „плідний“ (або — „вагітний“) на історичні події час можна мати такі песимістичні погляди!”

Я не здивуюся й твоєю обуренню, Друже, як не дивуюся й Ти моїм поглядам і почуванням. Краса і рух життя, власне, в тому й полягають, що всі люди неоднакові. Один, бачачи трагічний фільм, регоче, мовляв, яка дурість убити людину задля кохання або боротьби за життя чи смерть, а інший плаче або переживає разом з героями фільму; один дивиться на квіти з таким виглядом, як ніби перед ним були не квіти, а сплетиво гадюк, від яких йому кривиться обличчя і холодне душа, а інший милується й радіє з краси тих квітів. Щось подібне є й серед поетів, прозаїків, малярів і взагалі мистців. Одного поета, скажімо, може вразити і обурити найдрібніша суспільна чи індивідуальна людська несправедливість, а іншого не зворушить і не зрушить найбільша і найдошкульніша несправедливість. Одного поета критика може справедливо „бити” роками і він не кине писати віршів, а іншого „ударить” раз несправедливо і він кидає перо. Різні характери, вдачі, натури, і різна поведінка й поступування, різне сприйняття одних і тих самих явищ.

Мене особисто, наприклад, разить усяка несправедливість, нехай вона буде мала чи велика. Чи моя у цьому вина?

Скажеш, дорогий Друже, посилення на об’єктивні причини? Може, до деякої міри маеш рацію. Але задумайся сам: скільки в нас тих т. зв. об’єктивних причин? А найголовніше зло в тому, коли незчисленна кількість усіх тих маленьких, іноді прямо мікроскопічних „об’єктивних” причин, перетворюється, а в нас, на еміграції, вже перетворилась на велике суцільне зло: політика стала жертвою поезії і взагалі літератури, мистецтва, вірніше кажучи, політика стала „пожирателем” мистецтва взагалі. Не бачачи твого виразу обличчя, Друже, уявляю, що при цих моїх „знову еретичних” думках Ти кривишся і знизуєш плечима. І, мабуть, ставиш запитання: яка політика, хто помирає, скажімо, поезію чи й прозу?

А я на це, шановний товаришу, в свою чергу поставлю тобі запитання: я от маю кілька написаних віршів. Вони в мене лежать у тещі добрі місяці. Порадь, де мені їх видрукувати? Якому редакторові запропонувати, який би міг їх прочитати, як вірші, а не політичну програму чи п’ятформу своєї партії або свого середовища? Який редактор часопису чи журналу може належно їх оцінити, коли майже вся преса в нас на еміграції перебуває (кажуть ще — „спочиває”) в руках інженерів-економістів, агрономів, меліораторів, докторів-геологів, магістрів права й філософії і т. д. Такий редактор чи видавець, діставши до рук вірша, дивиться на нього так само, як та людина, про яку я вже згадував, який букет квітів видається за сплетиво холодних гадюк. Читає такий редактор вірша і думає: де його примістити, під яку „рубрику” підігнати: під історичну, політичну, побутову, любовну, кримінальну? Як вірш на-

писаний, скажімо, про козаччину, його неодмінно пакується відразу слідом за передовою статтею про Богдана Хмельницького чи славного Сагайдачного... Хоч решта „літератури і мистецтва” поміщена якимось дивом зовсім на незалежному від поточних дат місці. А по тому, з трудом умістивши вірша, редактор думає: скільки гонорару заплатити за такий вірш? Критерій для висновку з такої думки теж досить своєрідний: яка політична чи „історична” вага вірша або — скільки часу поет міг затратити на писання того вірша? Якщо, скажімо, вірш міг би бути написаний за дві робочі години, то, очевидно, авторові належить заплатити, на німецькі гроші рахуючи, по 1,80 НМ, як платиться найбільш кваліфікованому робітникові, тобто, за цілий вірш 3,60 НМ! Та коли б ще так! А то за вірш платиться 2,50 НМ, тобто, за розрахунком згаданого редактора — 1,25 НМ, за робочу годину над віршем!

От, Друже, як писати вірші! Ти приходиш із праці, думаєш — написати вірш. Дружина й діти до тебе з ласкавими сдовами, а ти їх женеши від себе, зачинаєшся в окремій кімнаті, бо „геніяльна думка” в голову прийшла — рядки народжуються для нової поезії. Ти сидиш один вечір, ти сидиш другий вечір, один ранок, другий ранок, третій, ніч, вихідний день, тижні сидиш, ночами схоплюєшся — риму підправляєш, бо, знову, нова думка прийшла, і, нарешті, вірш готовий. Ти посилася його і з трепетом у душі кдеши: під якою „рубрикою” його надрукують і що за нього заплатять? І от — друкують його під рубрикою „Історичний календар і дати” або „Психічні властивості людини” і платять за нього, як за дві робочо-години — 2,50 НМ!

Як на таке дивитись, Друже? Одні дивитимуться на це, як на комедію, а інші, як на трагедію, а ще інші, може, й ніяк не дивитимуться. Але напевно ж знайдуться — і то чималенько! — такі, які глузливо скажуть: „Ну й що з такого за поет, коли такі вимоги й міркування висуває? Он Шевченко творив у неволі, без ніяких гонорарів, претенсій! Великі, світового масштабу поети, писали задля духа, культури, нащадків, і т. д. і т. п.!”

Що ж можна таким сказати на це? Нехай для тієї самої цілі — збагачення скарбниці української культури, творення літератури для нащадків, для майбутніх поколінь українського народу — працюють і наші видавці та редактори, переважною мірою речники політичної, малої чи великої думки. Було б кричущою несправедливістю, Друже, вимагати від поетів і літераторів бути жертвою, не несучи тієї жертви самим. Чому ж ми не маємо добрих книжок і мистецьких зразків? Тому, що між нашими редакторами й видавцями від політики і поетами та мистцями створилась величезна прірва, витворилось таке становище, коли видавець не розуміє автора, а автор видавця. І тут, на мій погляд (треба б було за звичкою додати — скромний, але це пишуть самі ті, які не мають скромності) Улас Самчук має повну слушність, коли він апелює про нерозуміння й негування письменників, лише в одному він помиляється — не від громадянства це походить зло, бо громадянство любить книжку і цінить авторів, але від нашої еміграційної „гори”. Це просто сором і ганьба, коли наші літератори і мистці змушені творити свої власні групи і організації, я сказав би, для самозбереження, для створення власних заробіткових фондів на видання своїх творів! Нікому з наших політиків до того нема ніякого діла. Захопивши в свої

З ПРИГОД ЛЮБИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА

Мій приятель Микола пропадає за театром, оперою, балетом і тим подібними лицедійствами. Якби так у нього фінансові справи краще стояли, то він, мабуть, днював би і почував би на Бродвею. Таку вже має артистичну жилку, що на оперу в добрій обсаді йшов би і три-чотири рази підряд. Бо раз, каже, він слухає музику, за другим разом солістів, за третім — хори, потім слідкує за балетом, лібретом і так далі.

Але тут, власне, ці кляті фінанси стоять на перешкоді... Кишеня, так сказати, не дозволяє на таку розкіш. То що ж мій приятель робить?..

За першим разом купує регулярно квиток, мов кров з-під серця точить, звичайно — на гальорку, щоб дивитися на всіх згори... На другий раз вже не купує, йде просто під Метрополитен Оперу і спокійно чекає на першу перерву. Коли публіка вийде на перерву у фос покурити, мій друг замішується між любителів мистецтва і разом з ними входить до Оперу на другий акт. Тоді вже коло дверей нема жадних церберів, ніхто вас не контролює і не питає за „тікетгами“.

Видряпавшись на гальорку, мій друг бистро розглядається, де є порожнє крісло, а, звичайно, так буває, що все якесь найгірше місце залишилося вільне. Ну, а коли немає, то він — скромний хлопчина, постойть собі і так, обійдеться.

Так мій приятель обертає нерозумно кілька разів, розуміється, як лицедійство принаде йому до впадоби.

Раз якось, при такій нагоді, трапилась йому пригода. Приходить він, як звичайно, на другий акт „Богемі“, чи іншої „Кармен“, бачить — є прекрасне місце в другому ряді, необсаджене! Ну, мій приятель, очевидячки, пре туди, мов жид до парламенту, сідає. Бачить — довкола все молоді,

веселі хлопці, ніби студенти, ніби артисти, взагалі — своя братія.

А тут почалася лицедійство. Виходить на сцену тенорина, кудий-грубий, а голосок якийсь цалиний, ні гори в нього, ні долу, та й середні регістри пса варта. Ледве змучив арію, а тут молода братія, що сиділи добкола, як гриміє браво, аж стіни задрижали!.. Дивується мій друг — інтелігентні, сказати б, хлопці, а б'ють браво такої мізероті?

А той тенорина знову преться на сцену, тягне ще одну арію, а молода гвардія луנית в долоні щосили, ренетус „Браво, біс!“ Мій друг демонстративно ні вусом не моргне. Не злюбив собі того куцога тенора та й годі.

Аж на перерві сусіди кажуть до нього:

— Чого ж ти граєш варіята? Взяв гроші — і не б'єш браво? Задармо думаєш пейду діставати?

Тут мій приятель тлумачиться:

— Ніякої, каже, пейди я ні від нікого не брав, а в Оперу, сказати правду, соррі, прийшов „на шварц“, бо в мене з грішми слабувати. А бити браво — не б'ю, бо цей тенор до лфоту!

— А, це інша справа, кажуть хлопці, бо ми — професійні клякери, беремо по два долари за годину. Хочеш — можеш до нас пристати, ось тобі адреса агенції? Завтра йдемо робити рух на Бродвей і 49-ту вулицю, до Імпер'яльного“.

Мій приятель, покищо, не скористав з тієї оферти, але так мені бачиться, що він кине роботу в книгарні і скористає. Так сильно його тягне до мистецтва!

І к е р.

Карай-Дубина

„СЛУЖБА ТРУДОВОМУ НАРОДУ“

(Продовження див. ч. 6 за червень)

БЕРИ ЛОЖКУ, БЕРИ БАК!..

Вивантажились на Сирці в м. Києві. Ніяка делегація нас не зустрічала, якщо не рахувати чоти вояків з прапором та крісами, оркестри теж не було. До новобранців, так нас охрестили, підійшло декілька дійсних командирів-військовиків. Це вже були військовики, можливо комісари і політруки. Що ми-новаки-свіжаки розуміли на командирських відзнаках? Пам'ятаю тільки, що у мене зарябито в очах від різних нашивок, личок, кубиків, трикутників, петличок, кляпанів, а особливо від їхнього червоного кольору.

Всі командирів в синіх галіфе, лискучих чоботіх, гімнстерках, туго підірезаних пасами, в англійських кашкетах з довгими козирками. На кашкетах червоні зірки, на пасах нагани, а збоку теліпаються шкіряні військові „сидори“-полеві планшетки. „Отби стрельнути з нагана!“ — думав я розглядаючи пістолі.

Не запитували нас хто-ми, що-ми, нащо-ми і куди-ми? Вишикували, почислили, розподілили на групи, вирівняли в колоні і скомандували „смірно!“ Команда мене здивувала: очікував, що почую „струнко“, а тут раптом у самому місті Києві, українській столиці, командують по російськи. Над цією справою не довго я філософував, лише потім,

нефахові руки „видавничий Олімп“, ті наші видавці дивляться на сучасників-письменників, як на комашню, що порпається у своєму власному літературному комашнику.

Ти, Друже, можеш, звичайно, заперечити ці мої міркування й висновки, може, в деяких місцях загострі. Але саме в цьому я вбачаю нашу суспільну несправедливість і вона мене разить і обурює. От через що я не раз кидаю все набік і, ніж писати вірша, за 2-3 марки, пишу довжелезну статтю на якихось п'ятсот газетних рядків, з яких добра половина — цитати чужих думок і фраз. Але наш сучасний редактор на те не дивиться — він платить по 8 пфеніків і за цитований чужий рядок, і так я маю за статтю якихось 40 марок! У перекладі на вірші — це мені треба було написати 15-20 віршів — пів збірки!

Так наша „вагітна на події“ доба примушує поета займатись калькуляцією. А там, де приходиться калькуляція, виключена поезія і взагалі мистецтво.

Може я в чомусь помиляюсь — напиши мені, Друже! Я радий буду вислухати тебе й з цього приводу.

Бажаю тобі всього найкращого.

Глибоковідданий тобі твій —

П. К.

коли прослужив у Києві 5 років, довідався багато де-чого.

Перед нашою колоною зпереду став якийсь командир, напевно найстарший, за ним два діди (правдиві діди у військовій уніформі), по між дідами в середині малий вояк-хлопчина, які мали через плечі барабани, а в руках калаталки. За дідами стояли прапороносці з прапором, а за ними — озброєна чота, що вийшла урочисто нас зустрічати. Чота приводила в жах своєю уніформою: заязовані штани та гімнастерки, підперезані брезентовими пасами, через плечі накинено шинелі-скатки. На ногах звичайні чоревики з обмотками, а на голові немов у циркових кльовнів ковпаки „драстуй та прощай”. Такі ковпаки, як був я малим, виробляв з газети. Смішно і соромно було дивитись на ті ковпаки, що були ними умундировані „підпалювачі революції”. Не такими уявляв я їх.

За чотою стояли знову якісь командири, а потім ми-повобранці.

Команда: „Смірно! Вперьод, шагом марш!” Хитнувся прапор, чота кинула на рамена зброю, а діди урізали щосили у барабани. Ми хотіли ударити під барабани міцно ногами, та виявилось, що не вміємо. Під барабан ходити треба було навчитись.

В Києві є така вулиця — Лук'янівською називається. Знаменита вона тим, що на ній знаходиться відома на Україні Лук'янівська в'язниця, до якої за часів Косіора, Постишева, Кагановича, Хрущова, а тепер Кириченка, Коротченка українців за „вольнодумство” проти совєтської влади на декілька років замикали. Лук'янівська в'язниця збудована ще за царських часів, але під час НЕП-у була раціоналізована. Раціоналізація викликана тим, що ще в часи громадянської війни не вміщувала у своїх стінах всіх „вольнодумачих” українців. Тюрма обнесена великими і високими мурами, вище казематів, отже, що там відбувалося для сторонніх залишалось таємницею. Але одного разу відвідала ту тюрму і я. Не сидів у ній, а ходив, вірніше вочлени нас в строю на „прімерку” шипелів, які шила кравецька майстерня для червоної армії.

Поряд з в'язницею знаходилися Лук'янівські касарні 133 полку 45 дивізії 14 стрілецького корпусу та сотня зв'язку 45. Тепер там можливо розташувалися моторизовані та механізовані військові частини, але в 1923 р. в касарнях кватирувала піхота-„сіра кобила” та війська „св'язі”, що лякаються „болота і грязі”. До тих касарень і спровадили нас діти-барабанщики та „почесна” ескорта з оголеними багнетами і червоним прапором (знаменем часті). Але спровадили нас не до дійсних касарень, у яких мешкали „старослужащіє”, а за огорожу, з колючих дротів, що оточували довгий леве-в'яний барак. Діди різали в барабани, аж доки останній призовник не зайшов за дроти, а „почесна” варта весь час тримала на поготові багнети. Дротяні ворота за нами зачинилися, а біля них став на варті з дійсною гвинтівкою, і напевно зарядженою набоями, „часовий родіні”. Він мав завдання нас за дроти не випускати і до нас нікого не впускати. Ми повинні були 15-ти денний карантин перейти. Право входу мали за дроти політруки та начальник карантину, а виходу — вишикувані в лаву новобранці „за полученієм продовльствія”, обідами та вечірнім „чаем”. Ми розмістилися на нарах типу вагонки, на яких лежали тільки одні, набиті дерев'яними стружками, матраси. Інших „постельних прінадлежностей” нам докищо не „полагалось”. Провіант видавали першого дня над вечір. Харчі, що й говорити —

дійсно вояцькі і високої калорійності: 400 гр. хліба на день, гречано-горохового, 30 грамів цукру та бачок галушок на 6 осіб. Фактично не бачок, а цинковий таз, у якому господині тарелі у себе дома на кухні миють. В кожному тазі в гарячій, чистій воді плавало 10-12 галушок, а на дні лежало 2-3 куснички м'яса, хрящі або одна кістка. Таз ставився на підлогу, ми, вояки, обсідали його з ложками в руках навколо по-турецькому і націлялися на галушку. Галушки хватили по команді „пріступіть к еде!” Зловлену галушку чи кусник м'яса спритно кидалося до рота, ковталось не жуючи, а ложкою вже націлювалися на іншу. Шість ложок ганялося в тазі за галушками і щасливим був той, що встигав зловити 2-3. Я по вправах так спритно відбивав у воді в тазі „ворожу” атаку ложкою, яка наступала на „мою” галушку, що ухитрявся з'їдати не тільки 4 галушки, але і підчипити „на ходу” кусничок м'яса. Полуючи за галушками ми тільки соплю носами та злісно косили один на другого очима. Коли ж галушки і м'ясо вичерпувалося (не було чого вичерпувати), злісно скребли цинкове дно тазика, приглядаючись чи не залишилось щось густе на дні. Переконавшись, що до диспозиції маємо тільки воду, сьорбали її, гризли черствий хліб та запитували один другого: „Чому це так-коли їси з миски сам, напочатку сьорбаш юшку, а гущу з'їдаєш під кінець? А коли їси в гурті — хватаєш в першу чергу гущу, а юшку — під кінець?” Але на таке мудре питання відповіді не знаходили. На початках ми думали, що тільки новобранці так погано харчують, але потім переконалися, що таким самим „довольством” харчують всю армію-„зацітніцу священних рубежей, освободітельніцу международного пролетаріата от гньота капітала”.

Муштрою в карантині нас не мучили. Новобранці лежали на нарах цілоденно, немов „бики” від казюнных харчів худнучи та прислухаючись, як у животі бурчить від голоду. Кожний з нетерплячкою чекав на сигнал, який на мідній трубці вигравав: „Бері ложку, бері бак, негу ложки — кушай так!” Ця приємна мельодія нагадувала галушки, юшку та спогади про варену картоплю в цивільно, якої можна було наїстися до сходу.

Ранком видавалося на кожного новобранця по дві столових ложки гречаної каші та кухоль чаю. Одержувати з кухні галушки я любив таки, бо в той час мав змогу під командою, вийти за дроти, пройтись через двір, побувати на кухні та лишком потягти із столу голу кістку-„мосол”, яку потім я з своїм приятелем гризли майже до вечора, трошили її каменюкою, добираючись до мозку. Залюбки зголошувався я і до праці на кухні. Нашим завданням було начистити чотири величезних баки-казани картоплі на песь полк. Хоч після чищення й боліли пучки пальців, але я наїдався від пуза м'яса, ховав до кишені декілька сирих бараболиць, а потім я з своїм приятелем варили бараболу в горщику.

Хоч в перні дні ми й були позбавлені муштри, зате щодня нас виховували політруки чи „ломсорги” (в тій матерії ми ще були дурні) в напрямі „пролетарської” свідомості. Два рази на день по дві години ми вислухували політичні теревені та байки на теми: Що таке червона армія і якому дідькові вона потрібна? Як треба служити трудовому народові? Хто є ворогом нашої пролетарської держави? Кого ми-вояки, мусимо в майбутньому знищити та кого вже знищили! Як запалити світову революцію? — і т. д. і т. інш.

ПОКЛІН ТИТАНОВІ ДУХА

(Відзначення 100-ліття уродин І. Франка 4 і 5 серпня 1956 р.)

Буйна, хвиляста зелень обступала нас і, на-решті, поглинула впоївши ранішньою свіжістю, Авто безшелесно мчало зеленим тунелем бі-чною дороги і, вирвавшись раптом на простір, сповільнило хід. Це вже й оселя СУМА — „український респорт” або куточок молоді України на американській землі. Здалека вид-ніє великий блакитний щит з емблемою го-сподарів — золотим стилізованим тризубом і дубовим листям. З обох кінців дороги впро-довж дня сюди, до імпровізованої брами, по-волі завертають автобуси й авта, люди влива-ються у святковий натопв. Метушиться, ро-бить останні приготування команда Маніфе-стації, влаштованої організаціями Визвольного фронту на відзначення 100-ліття уродин Івана Франка. Дзвенять голоси дітей з табору ЮСУМА — упривілейованого населення осе-лі: усміхнені личка опромінені радістю зустрічі з рідними й близькими. Дзвенить і серпневий день — соняшно-святковий, лагідний.

На шовковій блакиті трибуни, з великого

портрету у лавровім вінку Іван Франко зупи-нив свій вдумливий погляд на маніфестантах — часточці його народу, що для нього він „весь вік і весь труд свій віддав”. Зібралися бо вклонитися величі його, Франкового, духа у 100-літній ювілей.

З обмережаного зеленню майдану, вдалині — розкішна панорама Кетскільських гір тво-рить ілюзію Карпат. Люди позпливлися по майдані гуртами, великими й малими, розта-шувалися у довільних позах на траві, на за-пашному сні.

Наблизилася й година початку Маніфеста-ції. Урочисто звучать американський та укра-їнський гимни, підносяться прапори на шоглах, трибуну обступляють прапори організацій.

Голова ООЧСУ, проф. І. Вовчук, копотким словом відкриває свято-поклін титанові духа. І. Франкові, який „все віддав для одної ідеї, і горів, і яснів, і страждав, і трудився для неї”; зупиняється на широкому діапазоні зацікав-лень, на величі Франка, якої ми ще не збагнули,

Під час двогодинного усвідомлення ми на початках з ціка-вістю слухали політруків, або вдавали, що слухаємо, часа-ми ставили питання, а потім їхнє базікання нам обридло і ми дримали, доки почуємо: „Бері ложку, бері бак!”

Начальник карантину щодня заходив і запитував: „Жало-би їмеюся? Как чувствуете себя, товарищі?” Ми відповідали гуртом — „нічого себе, кушать хотім”. На цю тему нам політруки та комсогри ніяких пояснень не давали. Началь-ник відходив, а ми заводили пісню: „гречаная каша, немитий котюл... жінзь прекрасна наша, голодной как вол”.

Наступного дня біля дрятого огорожі з’явилися старо-службовці. Їм кортіло подивитися на новобранців, що мали їх „сменіть і перебрать оружје в надъожние руки”, а при нагоді щось вимінати, продати чи купити. Вони пропонували купити пайку хліба, цукор, або промінати чоботи на війсь-кові черевки. На наше запитання звідки вони походять, відповідали: „арловскіє, курскіє, калужскіє, тульскіє”. Це була чистокровні москалі, нагнаї Москвою на Україну. Серед них були й такі, що в часи громадської війни та війни України проти Москви в 1919-1921 рр. червоним багнетом і кулеметом принесли з Московщини советську владу, а тепер об’їгали її. Щоранку ми спостерігали, як „арловкіє та тульскіє” маршрували по двору, виспівуючи: „Жізнї тот одін достоеї, кто на смерть їдті готов. Смелій, храбрій русскій воїн безпощадно бьот врагов. „Стовбичучи біля дро-тів вони зверталися до нас: „ей, хохли, фельдфебелем хо-тите быть?” Ми на початках не розуміли, а потім доглуна-лися і, відповідали: „кацап-ликотрап, от кори брюхо пучит”. Хоч такі репліки здавалися на перший погляд леобразливими, але вони свідчили, що в червоній армії з національною „дружбою” досить „слабо”.

Деякі з „ликотрапів” пропонували навіть обмінати на ци-вільні штани та сорочку, старшинські відзнаки-кубики, шпали та ромби. Це не були старшини, а звичайні стрільці, але в кишенях мали старшинські відзнаки. На наш запит „на біса ваші відзнаки? — вони пояснили, що вони дуже потріб-ні під час звільнення до міста. „Пойдьом в город, пацєнішь кубкі їлі шпали на петлічкі... „серая кобила” козиряет. девкі ліпнуть”. Згодом ми дізналися, що „арловскіє” та „калужскіє”, одержуючи чергову відпустку „в радную де-ревню”, начиплювали собі старшинські відзнаки і ходили по селу „козирем” спокушаючи своїх „дунюк і акулюк”. Як я вже прослужив у армії 7 місяців в Києві стався оди-н випадок. Один з „арловских”, на прізвище Хлистіков, пі-шов до міста у відпустку. В бувш. Мар’їнському парку начепив собі на петлички по ромбу і прогулювався спокійно з дівчиною по аляях. Дівчина мліла від „щастя”, що такий великий старшина (з ромбами) ходить з нею під руку. Рап-том до „старшини” ромбіста підходить комендантська служ-ба. — „Товарищу командір, чємно звернувся до „ромбіста” патруль, козиряючи, дозвольтє ваші документи!”

Ромбістові стало ні в сих, ні в тих. Він витяг і показав червоноармійську книжку, у якій значилося, що ромбіст-звичайний воєк. Очевидно, що новоспеченого „старшину” чємно запрошено до комендатури і він одержав 30 діб Ки-ївської гауптвахти (арешту). Як потім довідалися, комен-дантська служба Києва знала вже з обличчя всіх високих старшин, тому новоявлений кинувся їм у вічі. Можливо, що і на нього не звернули б уваги, але на петличках начіпле-но, ромби, а на ногах теліпалися обмотки. Старшини ж всі ходили в чоботіх.

(продовження в натупному числі)

і, зокрема, — його пророчої візії руйницької філософії матеріалізму проти духа, основаної на догмах ненависти і клясової боротьби. І саме тому найвимісним є твердження проматеріалізм Франка, — каже він. Вже півстоліття тому Франко викував для нас заповіді — гострити ум, волю й характер, щоб не бути погноєм у сусідів та сильних цього світу.

До президії запрошено представників наукового і політичного світу, українських громадських організацій, гостей-чужинців. Звучать слова привітів, їх переплітають бадьорі маршові мелодії у виконанні оркестри СУМА з Джерзі Сіті. Вітають Маніфестацію гості-чужинці під шедри й щирі оплески усіх зібраних. Багато є писемних привітів від сенаторів і конгресменів із висловами симпатії та признання визвольній боротьбі нашого народу та змаганням за свою вільну, незалежну державу.

Головний промовець першого дня свята — ред. Б. Кравців у своєму рефераті натхненно різьбить духовий образ Великого Поета і Громадянина, що від початків творчого шляху „черпав з грудей землі струї живої рух”. а у вирії громадсько-політичного життя — від студентських років „відкрив свій ум і серце поступовим ідеям” для служіння громаді, народові, якого долею безмірно уболівав. що „як той наймит потом ллє потоки над нивою чужою”. За чверть століття, — говорить прелегент, — творїсть і світогляд І. Франка пережили велику еволюцію. Від позначених фаталізмом „Каменярів” і „Наймита” з вірою в те, що „щастя прийде”, „опадуть з тебе пута і ярма всі ми порвемо”, — поет до свого 25-літнього ювілею приходить з таким ідейно-творчим надбанням, як поема „Великі Роківини”, що в ній гремить вогненним словом, кидаючи палкий заклик не лише сучасникам, а й майбутнім поколінням;

„До великого моменту
Будь готовий кожен з вас, —
Кожний може стать Богданом,
Як настане слушний час.

Мовиш: нині інші війни,
Ну, то іншу зброю куй,
Ум гостри, насталою волю,
Лух воюй, а не тоскуй!

І, як національний пророк, він кличе на повний голос лиш боротися, а не миритися, не ждати побіди, а вже нині вчитися побіджати, стискаючи нові мечі у твердих правицях. 40-ліття своєї творчої і громадської праці І. Франко увінчує „повним віри, вільним співом” — поемою „Мойсей”. Її лишає, як заповіт своєму народові, в якого силу духа глибоко вірив, як і

„в день воскресний його повстання”, пророкуючи, що Україна „покотить гомін волі” у майбутніх походах молодих поколінь до обітваної землі — свободи. І незадовго той час прийшов, — закінчує прелегент — візія Франка здійснилася в роках визвольних змагань 1917-19. Ми ще чуємо той оклик поета-пророка: „До походу, до бою”, з печаттю його духа героїчних чинів довершує УПА, дух той у незламній вірі українських політичних в'язнів советських тюрем і концтаборів, у надії нашого народу на перемогу.

Коли в мистецькій програмі виступив Український театр з Філадельфії під кер. В. Шашаровського з композицією уривків творів Великого Ювілята, — пригадалося поетове божання:

„Я раз іще б хотів простерти крила
І побуять свобідно в вишні”..

Саме тут, на просторі, під голим небом, з уст артистів театру іскрив „огонь в одежі слова”, а творчий геній Франка, здавалося, простер широкі крила і буяв свобідним орлом, ішов гучною луною ген-ген аж до Кетскильських гір, а в душі й серця западав „правдивою іскрою Прометея”.

Між тим, присмерк вже оповивав долину, видовжував тіні, віяло прохолодою з гір. Освітлена рефлекторами трибуна феєрично виблискувала сріблястими літерами ювілейного напису, гілочками лаврів (оформлення роботи Ф. Луцишина) і щось маєстатичне було у тій шляхетній простоті.

Програму дня скінчено, але вечір належить молоді. В розвагах і забавах їй не бракує доброго гумору, ані веселощів, що їх вибагливо розприскує оркестра З. Савчука, а дотепні і невимушені виступи Іванни Кононів, Зеня Лавришко і Анатоль Радванський заслужено збирають рясні оплески.

Тишу недільного ранку, 5 серпня, владно порушує голос, що увірвавшись через голосник до вікна кімнати, бентежить словами „Каменярів” (художнє читання З. Осінчука), з'єднавши, як ниткою, з учорашнім днем свята. Початок цього другого дня Маніфестації попереджають Служби Божі, відправлені в обрядах греко-католицькому (о. др. Маланчук і православному о. мітрат Д. Лешишин). О. Мітрат відправляє також літію за спокій душі небіжчика-поета. Справжня окраса православної Служби Божої це — прекрасний хор УАПЦеркви св. Тройці з Ньюарку під дир. С. Вожаківського. Своє глибоко-змістовне Слово-проповідь о. Д. Лешишин присвячує Великому Ювілятові, промовляючи до сердець усіх зібраних, „Хто працює для народу і служить йому безкорисно, не сподіваючись заплати, той служить Богові” — говорить

він, — „а саме таким був Іван Франко, бо для народу він віддав все, що мав, для нього горів, і страждав, і трудився”.

Маніфестаційні святкування другого дня відкриває коротким словом голова СУМА — В. Омельченко, нав'язуючи завдання молоді до заповітів І. Франка, Великого каменяра, що проклав шлях для духового зросту нашого народу і, зокрема, молоді. Імпозантною дефілядою проходять в одностроях юні сумівці під звуки оркестри.

В другому рефераті програми Свята, проф. І. Вовчук закликає упорядкувати і пізнати спадщину І. Франка — багатогранного і універсального, він бо, поруч Шевченка, є другим стовпом української національної духовости. І саме тому, що Франко з велетенським **розмахом кував славу нашої нації** Совети так підкреслено бучно святкують його ювілей, намагаючись вирвати Франка з національного ґрунту, пересадити його, приховують його „Мойсея”, публіцистику і наукові праці. Бо насправді, Франко відкинув модний тоді марксизм, вважаючи, що... „всі цеглини повинні йти на будову повного життя і розвою нації, а все інше, що поза рами нації — це фарисейство, яке прикриває панування одної нації над другою, або — „вселюдські” фрази фантастів, відчужених від рідної нації”. Франко позбувся соціалістичних оман вже в юнацтві, відкинув русофільство Драгоманова. Він продовжуючи Шевченка, творить „ірюю” нації, чітко окреслює засаду свого світогляду.

У мистецькій програмі цього дня поезії Франкові линуць широкою піснею у вокальних виступах Зені Лавришко та Івана Самокішина. Вдумливо і з експресією рецитуює В. Калин уривок з „Великих Роковин”, а Театр з Філадельфії на бажання присутніх повторює свій виступ. Оркестра СУМА під. дир. В. Задорожного, закінчує програму національним гимном „Не пора” і його підхоплює уся площа, ніби складаючи приречення Великому Ювілятові.

А між тим, перед головним будинком, на травнику, вже все готове до посадки пам'яткового дуба І. Франка. Маніфестанти створюють широке коло; біля столу — почесні громадяни, ніби куми молодого дуба-обранця, що його урочисто приносять старші сумівці. О. др. Маланчук довершує акту посвячення, пригадує добру українську традицію саме так вшановувати пам'ять визначних людей. Сумівський доріст з цікавістю спостерігає увесь церемоніал посадки гарного дерева. Та ж цей Франків дуб буде рости на оселі разом із ними!

У пам'яті постали Франкові ж слова:

„Розвивайся, ти високий дубе,
Весна красна буде!
Розпадуться пута віковії,
Тяжкії кайдани,

I. Хорольський

АМЕРИКА, АМЕРИКА...!

Американці переживають партійні конвенції, що відбулися в Чикаго й Сан Франціско. Говорять про них в субвеях, автобусах, дискутують за ланчем на роботі, а найгарячіше в барах. Мій знайомий (великий торговець), зустрівшись зі мною, замість звичайного „як ся маєте”, запитав що я думаю про обох кандидатів на президента. Йому не подобалось моє розважання здалека про обидві конвенції й їхніх кандидатів і коли він вичув позитивні нотки до перебігу конвенції в Коров'ячому Палаці, зараз почав горяче переконувати мене, що республіканці не мають виглядів на перемогу. „Наші люди не підтримають”. Чому? — запитав я. Вони обіцяли нашій країні зброю і ... Далі пішли нарікання на те, що бизнес не так процвітає, як хотілося, але в усьому відчувалося, що „наші люди” знайомого, найбільше невдоволені з адміністрації за те, що вона не зробила того, що треба було (на їхню думку в полагодженні арабсько-ізраїльського спору). На мої зауваги, що Доллес робить все, що є в його силі, щоб запобігти зудареві між Арабами й Ізраелем, не вплинули на співбесідника. Він вперто доводив мені, що „його люди” не будуть підтримувати уряду теперішньої адміністрації.

Непобіджена злими ворогами
Україна встане!...”

І раптом серед поважної тиші, з голосника впали у натовп слова промови: „Першим моїм словом нехай буде подяка всім тим, що устроїли отсе нинішнє свято... подяка молодіжці, що не жаліла на се трудів... подяка всім тим, що явилися тут нині...” Це була відома поетова промова на ювілей Його 25-літньої діяльности, але вона загіпнотизувала, вражаючи доречністю змісту. „Двадцять і п'ять років я був тим некарем, що пече хліб для щоденного вжитку...”

У нас ще довго будуть потрібні такі, як я, щоб розбуджувати інтерес до духового життя... Тільки на таких фундаментах може здвигнутися пишне, сміле склепіння”...

Ніби живий витав дух Івана Франка над усіма і в багатьох „сіяв думи й бажання”, давав насагу до дальшої праці для свого народу.

Відзвучали промови, Маніфестація закінчилася, площа перед трибуною спорожніла. Лише довкола портрету задуманого Франка сонце ще горіло у літерах ювілейного напису і мені здавалося, що у поетів вінок було вплетено скромну, але свіжу квітку.

В. Юрченко

рації. Головною причиною такої постави була недостатня увага до держави його народу, створеної до речі при великій підтримці всіх американців. „Саме створення держави Ізраїля, в якому ми, американці так гаряче співчували, було по суті актом насильства”, пише відомий приятель Росії Д. Ф. Кенан („Проблеми зовнішньої політики ЗША”, Нью Йорк, 1956 р).

В випадковій зустрічі на дозвіллі, де звичайно говориться по се про те, довелось почути істину, якої тримаються люди мого знайомого. Вони не шукають універсальної справедливості, а йдучи за голосом тисячлітніх традицій, в праці творять будучину держави свого народу. Оце „наші люди” для них є вищим, більшим і сильнішим понад все. Споєні почуттям і розумінням своєї окремішності та самотності, вони беручи участь в усіх творчих виявах американського життя, рішені на кожному кроці підтримувати державу свого народу, бо в цьому справедливості. Всесь свій розум і сприт вони вкладають в те, щоб творити цінності свого народу і не обтяжують себе розважаннями над світовою справедливістю, вони щедро допомагають підтримати зав'язок свого державного життя. Всі, як один, бо то повинність, обов'язок перед їхнім національним цілим. Почуття повинності перед своїм народом наповнює гордістю мого співрозмовця. Хоч сам він і не належить до породи щедрих, але коли йде сьогодні й вчора про зброю для держави його, то він, як і кожний з них, віддає максимум, і це не тільки щодо зброї в прямому розумінні, а і в переносному. Все що зміцнює, підсилює окремішність їхню, вони підтримують беззастережно. Нутром своїм національним, освяченим тисячлітніми традиціями боротьби за збереження себе і то не стільки в біологічному, як в духово-національному сенсі, вони вичувають обов'язок, перед своїм національним цілим. Не бояться свого гета, а тримаючись законів своєї спільноти, правди свого народу — здобувають свої впливи.

Їхня правда вчить їх, що жадна національна держава не поставала, не стверджувала себе без сили. Немає в світі конституції народу, якаб поставала оттак собі з розмов узгіднень і напівів про сімейну згоду. Створення вищих політичних форм відбувалося й відбувається в процесі перемоги, руйнувань віджилого укладу, більшої чи меншої сваволі. І в наші часи перемагає організацію дієвий, духово творчий, конструктивно організуючий імператив, органічно пов'язаний з ідеєю нації. Вселюдською справедливістю дуже часто заслоняються, щоб накинути іншим правду „свого народу”. І це нутром своїм розумів мій співрозмовник, говорячи мені про демократів і республіканців. Він малограмотний, мало читає, бо він весь у бізнесі. Але всі культурні й організаційні мірсприємства „свого народу” він підтримує, бо інстинктом того народу вичуває, що

то дає силу їм, як цілому і цим самим полегчує його особистий життєвий старт.

**

На конвенціях обох партій, що змагаються в цьому році за владу на чотири роки, головним були плятформа кожної партії й люди, стисліше президент і його заступник, під керівництвом яких ті плятформи будуть реалізуватися. Слушно республіканський кандидат на віце президента в своїй промові заявив, що багато з того, що говорилося на конвенціях забудеться, головним же є діла людей, які вони залишать після свого урядування. Конвенція демократичної партії, критикуючи іноді й неслухно недоліки республіканської адміністрації, за основу своєї плятформи взяла курс середини. В основу плятформи республіканської партії покладено політику Аизенгавера, як політику миру зовнішнього й політику добробуту кожного американця. Демократична конвенція в Чикаго була галасливою, говірливою, навіть пристрасною, республіканська в Сан Франціско діловою. Через те глядачеві (я спостерігав на телевізії) іноді здавалося нудною й одноманітною. Недаром в колах конвенції після промови Дюї говорили, що „ловив свіжий вітрець”. На протязі цілої конвенції не впало жадне слово прямої атаки, головного обвинувачення демократів. Протиставляючи себе їм, республіканці відбивали чи відкидали закиди, кинуті в Чикаго. Такий стан мабуть є натуральний, коли зважити, що республіканці є урядовою партією, а демократи змагають до втраченої чотири роки тому влади.

Демократи обвинувачували республіканців за те, що Америка за чотири роки урядування республіканців втратила міжнародний престиж, який мала до того. Республіканці доводили, що саме за ці роки престиж Америки піднісся так високо, як він ніколи не був до них. Питання величі, сили держави було одним з важливих пунктів на конвенціях.

Коли говорити про концепцію зовнішньої політики, про її лінію на майбутнє, то доводиться ствердити, що в обох плятформах, вона окреслена загальною, ніяк, ще менш виразно, як то було на минулих чотири роки тому. Тоді республіканці, змагаючись до влади, проголосили політику визволення, яку потім забуто, а замість неї прийнято політику конкурентного співіснування. Критикуючи республіканців в зовнішній політиці, демократи не найшли нічого нового, щоб протиставити їм. І це може й є найслабшим місцем в обох конвенціях. Ні та, ні друга партія не назвала спрчинника світового лиха, яким є большевицька Росія; на обох конвенціях помічався отруйний вплив співіснування. Демократи, критикуючи Женеву, звідкіля ніби офіційно почалося співіснування, не вказали, що замість нього має бути, щоб перемогти комунізм і відновити „втрачений престиж” Америки. Республіканці

хвалили мудрість Женеви, а промовчували про наслідки її. Навіть про Суєзьке напняття згадувалося так, між іншим, хоч незаперечним є, що і Суєз, і ісландські бази, і посилення позиції Тіто, і війна в Бірмі, і шнишна загроза захопити нафтові концесії в арабських країнах; — то все наслідки злочасного конкурентного співіснування вільного світа з тоталітарною советською імперією. Очевидно, що з поширенням впливів Советського Союзу збільшився і престиж його в світі, уже хоч би тому, що автором згубної політики співіснування був же ні хто інший, а Микита Хрущов.

В обох платформах висловлено вірність принципам колективної безпеки, які пов'язують ще вільний світ, хоч самі по собі ті принципи не змінюють існуючого стану в світі, доки є той, що під плащиком тих принципів, руйнуючи їх, відвоює шматки у вільному світу. Найслабшим місцем в обох конвенціях була безконцепційність зовнішньої політики у відношенні до тієї сили, яка колотить світом. В платформах говориться і навіть наголошується проти комуністичного імперіялізму, а джерело його, геополітичний центр, державну машину, що заслонюючись ним, колотить світом, не названо. Хоч всі знають, що немає комуністичного імперіялізму французів, англійців, італійців, а є імперіялізм московський — Росії: сьогодні він комуністичний, вчора був царський, а завтра, як дехто хоче, буде „демократичний“. Надії на симпатії, які, на думку Айзенгауера, заіснували в час співіснування, що ніби вказують на можливість дружніх відносин між комуністичними й вільними країнами, не є жадною концепцією. Бо самі надії не сперті на діла й рішучі потягнення проти сили зла, заводили досі й заводитимуть далі.

В платформах обох партій про найголовніше, про відвоювання свободи народів і націй сказано дуже загальною, для годиться. В демократичній:

„Ми заявляємо наші найглибші зацікавлення для боротьби волелюбних народів центральної й східної Європи та Азії, які перебувають тепер в ярмі советської диктатури. З'єдинені Держави під проводом демократичної партії ніколи не визнавали насильного захоплення Литви, Латвії та Естонії і засудили поширення тиранії на Польщу, Болгарію, Румунію, Чехословаччину та інші країни. Ми очікуємо дня, коли вольності всіх поневолених націй будуть їм повернені і коли вони можуть зайняти належні їм місця у спільноті вільних націй. Ми знов присвячуємо себе високим принципам національного самовизначення. Тому політикою демократичної партії є заохочувати й допомагати малим націям та всім народам за залізною заслоною й поза нею в мирному й закономірному досягненню їхніх законних аспірацій відносно політичної, географічної та етніч-

ної інтегральності та, щоб вони могли перебувати в сім'ї суверенних націй, маючи волю і гідність. Ми є проти колоніялізму й комуністичного імперіялізму“.

В республіканській платформі написано:

„Ми продовжуватимемо змагання до об'єднаної Німеччини та визволення сателітних держав: Польщі, Чехословаччини, Мадящини, Румунії, Болгарії, Латвії, Литви, Естонії та інших колишніх вільних націй, що є тепер за залізною заслоною. Ми є певні, що наша мирна політика, послідовно здійснювана, остаточно приверне волю й національну незалежність поневоленим народам і націям. Ми змагатимемо до створення таких обставин, які закінчили б несправедливості у відношенні до нації поділених проти їх волі, націй підкорених чужому володінню, народів позбавлених права самоуправління. Ми підтверджуємо принцип волі для всіх націй і очікуємо кінця колоніялізму“.

* * *

Часто говориться, що воля неподільна і це підкреслювалось на конвенціях. Проте, в платформах засуджується поширення тиранії за кордони перед другою світовою війною. Говорячи про привернення волі платформи не спромоглися перейти межі між світом волі й неволі, яка існувала перед другою світовою війною. Автори платформ не спромоглися сказати, що саме такий поділ і був причиною того, що після другої війни неволя так поширилася. Говорячи про привернення волі платформи ділять нації на „іменні“ й „інші“, підтримуючи лише „мирне визволення“ чи „мирні й закономірні досягнення їхніх законних аспірацій“ (поневолених націй). Не збираючись полемізувати з творцями платформ, не можна поминути того, що визволення поневолених націй немає „мирним“, через самі „закономірні аспірації“, а до того ще й „законні“. тимбільше, коли поневолювачем є тоталітарна Росія. В світі ніодно визволення не приходило мирним способом, у висліді „законних аспірацій“, не спираючись на силу ідеї. Так звана конституція Советської Імперії, якою відібрано волю країнам і поневолено народи, щоб уніфікувати їх в советській імперській кошарі на московський копіл, тримається силою, примусом. І вирвати народи на волю можна тільки силою, поваливши імперські протилюдські закони тоталітарної диктатури.

Напрямні зовнішньої політики, записані в платформах, не послаблять цілеспрямованої сваволі Росії проти підкорених народів і агресії проти ще вільних. Виборчі платформи ніби обходять сучасну світову напругу. Хоч в платформі демократичної партії говориться про свободний доступ до Суєзу „під відповідним міжнароднім наглядом“. В платформі республі-

канської партії вказується на підтримку незалежності Ізраїля, а конвенція демократичної партії обіцяла й постачання зброї.

Хоч виборчі платформи не завжди збігаються з дійсною, діловою політикою, але цього-річні платформи скоріше розчаровують народи, які втратили волю. Може то й добре, а зокрема для нас. Ніхто ж бо не визволявся доки надіявся на когось. Волю народи беруть, здобувають, — її ніколи не дають. Важливим є те, що платформи дають змогу діяти так, щоб облегчити нашому уярмленому народові, як і іншим, повернути загарбану державну волю. Що сильнішими ми будемо самі, що більше будемо споєні отим почуттям обов'язку до свого народу, то більше зможемо зробити для нього у цьогорічних виборах.

**

Обидві партії багато уваги приділили і в промовах, і в платформах справам добробуту, американського просперіті. Ніби одна перед другою зобов'язуються перед виборцями дбати про добробут американців і кожного американця. „Переслідуючи ці завдання республіканці, сказав Ніксон, вірять, в доброзичливих людей, а не в доброзичливу державу. Тому республіканці дбають про соціальне поліпшення, а не про соціалізацію з федералізацією”. Питання сегрегації й добробуту чорних найшло також своє місце в платформах. Хоч ні одна партія не поставила виразно його, бо кожній залежало на підтримці південних представників. Навіть Стівенсон, кандидат на президента від Демократичної Партії, який до конвенції займав рішучу позицію, засуджував поділ шкіл для чорних і білих, в останні дні прихилився до компромісової позиції в питанні сегрегації.

Платформи обох партій розходяться тільки в нюансах, а засадничо обидві виходять з засади американізму. Атмосфера в Чикаго і в Сан Франціско, де ті платформи народжувались була різна. На конвенції демократичної партії весь час була напруга, боротьба за кандидатів на президента і заступника. Виступ Трумана проти кандидатури Стівенсона поміг останньому й дав зброю республіканцям критикувати демократів. Республіканець Дюї, недавній губернатор стейту Нью Йорк, в цікавій, живій і дотепній промові під загальні оплески сказав: „Нам немає що критикувати демократів, це найкраще роблять вони самі. Труман про Стівенсона сказав, що той не має ніяких шансів на перемогу і тут же попередив, що в зовнішній політиці він здібний наробити багато помилок. Другий кандидат демократів на президента, нинішній губернатор стейту Нью Йорк, твердив, що він єдиний з усіх демократів знає, як вести себе з комуністами”. „Коли так говорить Гарриман, кепкуючи зауважив Дюї, то що ми можемо сказати про інших демократів і

зокрема про самого Стівенсона”.

Думаю, що республіканці здають собі справу, що в особі Стівенсона вони мають поважного конкурента, далеко сильнішого, як він був чотири роки тому. Стівенсон блискучий промовець: блискучою, але холодною була його промова й на цьогорічній конвенції: в ній не вичувалося щирости, непосредности й може тому вона менш переконлива, як промова кандидата республіканців, през. Айзенгаувера. Хоч Стівенсон і сказав, що хвороба президента буде головним атутом атаки його, про те перед конвенцією виступила здорова, міцна людина, певна свого діла, що вірить в нього, знаючи, що вона робить те, що повинна робити, бо цього хочуть американці.

Про Америку велику, могутню й щасливу говорив з непідробною щирістю обраний республіканцями кандидат на президента. Партію республіканців він назвав партією майбутнього, що дивиться вперед, а не назад. І, говорячи це, нераз посилався на попередніх великих діячів Америки, щоб з отого вгляду у вчорашнє, зрозуміння його на тлі нинішніх завдань, встановити програму майбутнього. Від колишнього ізоляціонізму, цієї національної американської доктрини, не лишилося й сліду. І саме ортодоксальні республіканці з правого крила: віце президент Ніксон, сенатор Новленд, Бріджес і Мек Карті найрешучіше виступали за інтервенцією в Індокитаї, за блокаду червоного Китаю, а демократи, за яких розпочалася війна в Кореї, були проти.

Демократи принципово за повне расове зрівняння, а республіканець Лінколн перший розпочав боротьбу за його здійснення й таки ж республіканець, голова найвищого суду, Ірлл Ворен видав постанову проти сегрегації в школах. Те саме і в інших галузях соціального законодавства, нераз за останні роки бувало так, що одна партія здійснювала те, що намічала друга.

Загалом вважається, що демократи, є мов би за світом праці, а республіканці за працевлаштуваннями. Але за останні чотири роки республіканці закріпили низку важливих соціальних здобутків за працівниками. В цьогорічних платформах обидві партії задекларували курс „середини” так у внутрішній, як і в зовнішній політиці. Ознака консерватизму, яку іноді чіпляють республіканцям, є залишком вчорашнього. Про нього коли й можна говорити, то хіба в підході до справ, як про почуття відповідальности, щоб уникнути ризику. Демократів в країні більше і вони мають більший розгін. Взагалі важко провести різку лінію поділу між платформами обох партій. Коли б пробувати окреслити ідеологічне заложення чи засаду конвенції, то її можна схопити словами пісні:

Америка, Америка.

Яр. Гриневич

ГДИ КАРА МУСТАФА ВЕЛЬКІ ВУДЗ
КШУЖАКУФ...

Плодовитий лірично — настроєвий не тенор а фейлетоніст і один з редакторів „Нови Свят” у Нью Йорку Пьотр Йоллес (—Поляк жидівського походження), родом, як сам каже, з „Галиційско-аустрияцкей Полскі” — десь з під Коломиї, — написав статтю пз. „Іван Франко”, що була поміщена в часописі „Нови Свят” з 10 липня б. р.

Пишуть про Івана Франка публіцисти різних національностей, говорять про нього визначні вчені й державні мужі у різних країнах, чому ж би не мав тоді сказати до американської Польонії слово про Івана Франка — п. редактор Пьотр Йоллес?

Та коли український читач прочитає його статтю про Івана Франка, — то мусить прийти до висновку, що п. ред. П. Йоллес, пишучи її хотів хіба покрити собі зі своїх читачів.

Ось деякі уступи з його фейлетону:

„Іван Франко, — автор великої епопеї „Мойсей” (Мозес), — жив як багато Русінуф (чи Українцуф) на самій границі польсько-українській, — кажу про границю духову. Як довголітній співпрацівник „Курієра Львовського”... діяв пером на відтинку бур, лискавиць і громів, бажаючи удержати рівновагу на тоненькій лінії, щоб не піти за далеко о один цаль направо або наліво, бо стратив би рівновагу. Не про рівновагу тут ходять, — вияснило п. Йоллес, — а про письменницьке призначення”.

Тут польський читач фейлетону п. П. Йоллеса уявить собі цього нещасного Івана Франка, що „жив на границі польсько-української духовости” і ніби акробат баянсував направо і наліво на тоненькій ливві — щоб не злетіти з неї стрімголов і не втратити... свого письменницького призначення.

Діяв Іван Франко, як каже п. П. Йоллес, — „пером, кріпким і щирим, хлопським словом на сторінках часопису „Курієр Львовскі”. Не сказав одначе п. ред. Йоллес, — що за це щире, хлопське слово Поляки усунули І. Франка з праці „на відтинку, бур лискавиць і громів” А саме, у травні 1897 р. появилася у віденському тижневику „Ді Цайт” стаття І. Франка п. з. „Айн іхтер дес Ферратес” (поет зради), — де Франко нап’ятував поему А. Міцкевича пз. Конрад Валленрод” як нестичну у своїй основі, бо апотеозуючу поняття зради як політичного інструменту. „Мусить бути сумно, — писав у цій статті І. Франко, — з тією нацією, яка такого поета (А. Міцкевича) вважає своїм найбільшим національним героєм і пророком і годує затроєними плодами його духа все нові і нові покоління”. За цю статтю Поляки звільнили І. Франка з праці в редакції часопису „Курієр Львовскі”, — а редакції інших

польських часописів замкнули для нього до себе доступ.

У світлі тієї події, — є необгрунтоване даліше твердження ред. Пьотра Йоллеса у його статті, — що „Іван Франко через ціле своє життя тривав у конфлікті між прив’язанням до польської культури, а своєю ролею будителя народнього духа серед Українців”. Бо Іван Франко, осуджуючи головного речника польської культури Адама Міцкевича за його твір п. „Конрад Валленрод”, дав тим самим вислів його погляду про вартість польської культури, а недопущення Івана Франка на становище доцента львівського університету через польську адміністрацію ілюструвало вимовно носив польської культури.

А далі, — п. ред. П. Йоллес, порівнюючи талант І. Франка до „пильного цвіту, барвнього і чудово пахучого” поставив вартість його творчости на рівні з творчістю... польської поетеси Марії Конопніцкої, — яку, як каже п. Йоллес Іван Франко „наслідував” і був для Українців тим, чим Марія Конопніцка для Поляків”. Різум — тенеатіс! Тут вже пан Йоллес на правду загальопувався і виявив себе цілковитим ігнорантом української літератури, а зокрема творчости Івана Франка. Добре, що була у Поляків така пані Марія Конопніцка, бо інакше ми не мали б Івана Франка. П. ред. П. Йоллес потребував би, знаючи навіть поправно українську мову, на те, щоб перестудіювати твори Івана Франка — двох до трьох років часу, — знову ж поезії Марії Конопніцкої прочитати можна на протязі 1-2 днів... Чи п. Йоллесові відомо, що у 25 ліття літ. наукової творчости Івана Франка сам тільки каталог його творів мав 127 сторінок друку, — мабуть стільки сторінок начислювали поезії М. Конопніцкої.

Чи п. Йоллесові відомо, що той „самородний поета і пісаж”, як каже п. Йоллес тобто „самоук” І. Франко був доктором філософії віденського університету і членом різних наукових товариств теж і закордоном? Його літер. наукова творчість обіймає поверх 125 оповідань, казок та дитячих поезій, — 9 повістей, 5 збірок поезій загальним числом 4370 окремих віршів, 14 поем, 7 драматичних творів. З томи біля 1300 сторінок перекладних творів з чужих мов, як з латинської, англійської, французької, італійської, німецької, чеської та інших і сотки наукових розправ.

Написав теж у своїй статті п. ред. Йоллес „мімоходом” про те, як „Гансонце ренце Івана Франка, сьелепего юж і праве спаралізованого спо-

ченди на моєй голові, гди як „Мойзес” удзелял мі благосовенства і т.д.” у 1914 р. в Чернівцях Епізод той підправлений лірично-сентиментальним „йоллесівським” сосом. Бо І. Франко тоді у 1914 р. не був ані „праве” спараліжований, ані сліпий. Не було ніякого логічного оправдання, щоб Франко клав свої руки на голову 22-літнього юнака і його благословив, — коли І. Франко міг розмовляти без такого патосу з тим молодцем й щонайвище поклепати його по рамені Пьотра, молодця зарозумілого, який хотів своє знання про Франка оперти на його 2-ох том. віршів.

А знав тоді І. Франко німецьку мову напевно краще чим Йоллес, бо чейже в ті часи писав наукові статті до німецьких часописів. Не було теж ніякої логічної підстави навіть у куртуазійній розмові, щоб І. Франко узнав „тлумаченя” його вірша, що мав його виконати п. Пьотр Йоллес за кращі від оригіналу. Але лірично-настрійний характер фейлетонів п. ред. П. Йоллеса вимагав тієї „театральної сценки” і самопохвали п. Йоллеса, який мусить чейже і тут створити для себе капітал. Бо п. Йоллес ділає на „відтинку бунд. лискавиць і громів” політичного польсько-українського відтинку: йому потрібно мати перед „зюмквф” відповідний авторитет. П. ред. П. Йоллес у своїх фейлетонах на українську тематику дуже часто громить своїх подаквф й хвалить Українців на те, щоб у черговім фейлетоні Українців образити. — головно тих Українців з „галіційско-австрійської Польскі”. Бо п. ред. П. Йоллес пам’ятає тільки давні часи п. к. австрійські і під тим кутом дивиться на польсько-українську політику. І мабуть йому невідомо те, що І. Франка, які його „благословили” написали вірш, що Українці співають як свій гимн, а який звучить: „Не пора Москалеві. — Ляхові служити!”

Реасумуючи виводи п. П. Йоллеса у його фейлетонів про І. Франка, нам нагадується знаменний польський вірш, що зачинається від слів: Яди Кара Мустафа велькі вудз Кшижакуф...

ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИЄДНУЙТЕ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА”

Всіх кольпортерів і передплатників просимо ліквідувати заборгованість за журнал.

Управи Відділів! Організуйте передплату „Вісника”, вирівняйте свої залежності.

Др. О. Соколевич

ОРГАНІЗОВАНО ВІДДІЛ ООЧСУ В ЛОРЕЙН, ОГАЙО.

Лорейн — промислове місто біля Клівленду, мов би його передмістя. Люди, прихильні ідеям Визвольного Фронту, працювали в різних громадських організаціях на цьому терені. А 8 вересня ц. р. зійшлися на збори, щоб організувати Відділ ООЧСУ. Думки про це нуртували давніше. На збори запрошено було представників Головної Управи ООЧСУ — В. Боровика і О. Соколишина. Михайло Турій, місцевий статечний громадянин, відкрив збори, привітав присутніх і покликав Президію. Орг. реф. В. Боровик з’ясував присутнім про завдання і працю, яку переводить на терені Америки ООЧСУ. Об’єднання людей спільної думки, одної ідеї, ніяк не визначає послаблення їхньої праці в цілій спільноті, а навпаки, дасть змогу працювати для добра української спільноти наполегливіше, ефективніше. Присутні на залі ставили запитання, цікавилися роботою ООЧСУ і, після докладного обговорення, однозгідно вирішили організувати в Лорейні новий відділ.

До Президії, що провадила зборами, вплинуло дві листи кандидатів до складу управи. Згідно з статутовими приписами, обрано Управу Відділу ООЧСУ в такому складі: п. Григорій Пастернак — голова, п. Михайло Турій — заступник голови, п. Григорій Черкас — скарбник, п. Дмитро Курдіяка — культ. освітній референт. Члени Управи: п. Гриць Дурів та Петро Оринчак. Контрольну Комісію обрано в складі: пп. В. Данилейко, В. Безгадський та В. Цікало.

Головна Управа ООЧСУ бажає найкращих успіхів новому Відділові!

ПОКЛІН ІВАНОВІ ФРАНКОВІ

Дев’ятого серпня 1956 р. Організації В. Ф. Клівленду, Дитройту, Питсбургу й Буфало урядили величаву Національну Маніфестацію — Поклін Іванові Франкові в передмісті Клівленду. Представники ГУ ООЧСУ, культурні і суспільно-політичні діячі Клівленду та делегації з названих міст Організацій В. Ф. вранці склали вінок на пам’ятникові І. Франка, в культурному огороді. Кільки тисяч людей, що зібрались на маніфестацію з великим зацікавленням вислухали глибо змістовну доповідь проф. В. Радзиковича, прекрасне слово ред. П. Рогатинського. Змістовну, кольоритну і культурну мистецьку програму, в якій брали участь 2 духових оркестри, чотири хори, присутні слухали з великою насолодою. До пізнього вечора тисячі людей розважались, слухаючи виступи самодіяльних груп з осередків і відділів. Величаво була маніфестація.

Іван Масляк
ПРОПАДАЮТЬ ІСТОРИЧНІ МАТЕРІАЛИ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

Треба правду сказати, що наша історична література довгих і тяжких визвольних змагань досі дуже мала. Коли зваяжати довгий час змагань нашого народу за свою самостійність то, отого, що досі написано і видано є рідше замало. Великі змагання повинні дати велику літературу, в якій записані були б світлі і темні сторінки нашої боротьби. Ця велика література, перекладена на чужі мови не одному дипломатові політикові чи інтелігентові „Західного Світу“ допомогла б зрозуміти наш змаг до волі та нашу боротьбу, яку наш нарід провадив довгими роками з комунізмом і російським імперіялізмом, без помочі цілого світу, та проводить її і нині різними засобами.

Ми до сьогодні не спромоглися на написання й видання Історії Визвольних Змагань в цілому. Дуже мало маємо спогадів і мемуарів з часів визвольних змагань першої і другої Світових Війн. Дивно, — що, крім одиниць, які спромоглися на що могли, в нікого немає охоти з бувших учасників визвольних змагань до написання Історії Визвольних Змагань народу, та до яснішого висвітлення деяких мementів тих часів.

Мені особисто дуже тяжко зрозуміти чому люди, що роками боролись за Українську Державу, карались по тюрмах і засланнях не вважають за свій національний обов'язок передати це прийдешнім поколінням. Майже неможливо їх намовити до писання пережитого та дати до друку до часописів, наукових інституцій або організаціям і товариствам до яких вони належать а вони вже подбали про їх цілеспрямовання. На мою думку ми всі винні, що не звернули уваги на ці джерела, як причинки до історії, не заохочували належно учасників визвольних змагань передати нащадкам, дорогоцінний історичний скарб нашого народу. Я мав нагоду при різних okazіях чути дуже цікаві оповідання учасників визвольних змагань, які вже сьогодні мають історичну вартість, але намовити тих людей, щоб написали те, що оповідають мені ні разу не вдалось. Велика частина наших історичних відомостей, які посідають учасники вже десятками років йде до гробу разом з ними.

Ми всі повинні над цією справою призадуматись та зробити все, щоб рятувати те, що можна врятувати ще сьогодні. Можна це зробити тоді, коли ми переконаємо старших і молодших учасників визвольних змагань про велику вартість спогадів і мемуарів, як історичного матеріалу. Обов'язком кожного учасника написати такі спомини. Пишіть всі хто і як вміє, пишіть правдиво, передавайте ці матеріали організаціям і товариствам, а вони вже подбають про те, щоб ті матеріали були належно використані.

Не шкодуйте часу ні труду. Залишіть онукам і правнукам відомості про вашу участь у боротьбі нашого народу, а цим Ви виповните сторінки нашої історії, писані не раз власною кров'ю.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ В ЧИКАГО

Заходами Української Станиці АПАБН, як щороку так і цього року 19 серпня 1956 року о годині 2 пополудні відбувся Великий Річний Пікнік, в південній частині нашого міста. Великий Річний Пікнік Управа АПАБН уряджує в південній частині нашого міста тому, що цій імпрезі

надасть характер „Зустрічі“ наших членів і симпатиків з Півночі і Півдня зустрічі громадянства північної і південної частини нашого міста. Такий характер пікніку звичайно стягає чисельну публіку, яка обмінюється думками та весело в дружній атмосфері проводить час аж до пізнього вечора. Молодь насолоджується гарними нашими танками. Цього річний пікнік АПАБН був вдалий, як і всі попередні. Публіки було кілька сот. Живо проходила вигравка льосами та опісля ліценція мистецьких виробів. Порядок та обслуга

Іван Масляк

НАШІ ВТРАТИ НА СКИТАЛЬЩИНІ

В першій половині місяця липня цього року, облетіла в часописах сумна вістка, про несподівану смерть бл. п. Др. Богдана Чехута, який проживав в Омага стейт Небраска.

Сумна ця вістка, заскочила всіх його друзів, знайомих, організацій, устнови, бувших його студентів і учнів та спіробітників з різних часів його широкої діяльності. Зокрема ця сумна вістка заскочила скитальців бувшого табору „Фрайман“, біля Мінхену в Баварії, де Покійний був головою Таборового Українського Комітету та Інтернаціонального.

Покійного вибрано головою Українського Комітету в році 1948 і на цій становищі він працював до 1950, до виїзду на еміграцію.

Обнявши це становище бл. п. Др. Богдан Чехут показався не тільки добрим науковим фахівцем з ветеринарії, але й вмів адміністратором. Як голова Українського та Інтернаціонального Комітету, Покійний скоро здобуває пошану в ІРО та інших національних груп, які жили в цьому таборі. Покійний мужньо боронив інтереси скитальців „а зокрема інтереси своєї національної групи перед „власть імущими з ІРО“ та німецькими установами.

Маючи такого оборонця, „Фрайманці“ не завагалися дня 22 січня 1948 р. заатакувати будинок ІРО, до якого прибула Репатріційна Комісія СССР, спаралізували їхню дію. Авто репатріційної комісії спалили, а її заблокували в будинку, з якого комісію випроводив відділ американського війська з командантом гарнізону міста Мінхена на чолі.

Немало клопоту і немало переслухів з протоколами мусів пережити Покійний, доки зумів довести про провокацію Репатріційної Комісії, яка прибула до табору в день державного свята Українського Народу.

Велику увагу в своїй діяльності присвячував Покійний школам, які піддержував матеріально та борюся за високий рівень навчання в них.

Присвячував багато уваги опіці над дітьми, вдовами та хворими.

Бл. п. Др. Чехут мав добре християнське серце, чуле для всіх знедолених. Був людиною скромною, працювний з притаманою йому впевненістю і послідовністю. Чесний і щирий у відношенні до людей та спіробітників в праці. Гарячий патріот-націоналіст, жертвенний на національні громадські і суспільні цілі. Прикладний муж і батько. Мені, як бувшому секретареві Українського Комітету на Фрай-

мані, довелося з ним працювати цілий час його праці в У. К. і я мав добру нагоду в щоденній праці пізнати непересічний талант та характер цієї наскрізь шляхотної людини, з широким поглядом на життя і діяльність нашої політичної еміграції. Була це людина надійна на діяча і науковця великого масштабу. Смерть Покійного, це велика втрата нашої політичної еміграції. Як бувший секретар Українського Комітету на Фраймані і співробітник Покійного, присвячую цей скромний спомина, як грудку на могилу бл. п. Др. Богдана Чехута. Родині складаю найщиріші слова співчуття.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Др. Григорій Завадович

1933-йй

"...Схиляємо чоло перед могилами мільйонів мучеників, що були замордовані комуністичною Москвою найстрашнішою голодовою смертю в 1933 році".

Олекса Воропай

Олекса Воропай написав книжку про голод на Україні: „В дев'ятім крузі“, Видання СУМУ, Лондон, 1953, ст. 48. Книжка, як бачимо, тоненька, але своїм змістом важча від багатьох томів сучасної української еміграційної літератури. Це не художній твір, а об'єктивний запис того, що автор бачив на власні очі і чув на власні вуха з уст потерпілих від голоду.

Пишучи найоб'єктивніше, автор групує матеріал, щоб ним ілюструвати свою аналізу цього сумного явища. Цілком слушно зазначає, що „ворог-окупант, червона Москва, організувала голод, щоб цією, нечуваною по своїй жорстокості, карою скорити непокірну Україну, зробити з неї слухняну колонію“ (с. 3). Цю основну тезу автор розкриває усім послідовним текстом.

Насамперед автор доводить, що „суцільна колективізація на базі ліквідації куркуля, як вляси“, що почалася з 1929 р. — „на мові нормальних людей“ є не що інше, як „остаточне і масове грабування селян“, що є „конечною метою комуністичної доктрини“ (ст. 3).

Ясна річ, що селяни України правильно зрозуміли колективізацію, як повітно форму рабства, і боролись проти неї, навіть повстанням. Москва зрозуміла, що такий стан може перетворитися в українсько-московську війну, якої вона дуже боялася, тому стає на підступний шлях організації голоду, щоб ним виморити бунтарське українське село, а тих, що „не видохнуть“, загнати в колгоспи і зробити роботами.

На це скерована була уся політика партії і уряду, що й дала 8 мільйонів жертв, померлих від голоду. Автор розкрив цей злочин Москви і ілюстрував його силою фактичного матеріалу.

Крім того, автор доводить, що в Московщині в цей час ніякого голоду не було, — і наші люди їздили туди по хліб. „Іхати туди заборонено. Залізничні каси не продають квитків тому, хто не має „командіровки“. Люди пускаються на дивовижні хитрощі, вигадують різні причини, різні способи, щоб тільки поїхати у ту ненавсну Росію і за останні кожухи, килими та полотна замінити хоч трохи щось їстів-

ного, привезти додому і врятувати дітей від голодної смерті...“ (ст. 19).

„Туди до Росії ще якось вдається проїхати, але назад — тяжче. З клунками до пасажирських вагонів не пускають, доводиться влізати в порожні „товарняки“. З Росії в Україну день і ніч їдуть порожні транспорти вигружати елеватори та велетенські комори „Заготзерно“, битком набиті українським хлібом. Люди потайки влізати з клунками до порожніх вагонів і їдуть, кожної хвилини ризикуючи втратити дорожній скарб, що має рятувати життя тих, хто нестерпно чекає на нього вдома... Транспортне НКВД часто робить облави. Енкаведисти жорстоко розправляються з „мішечниками“: відбирають клумки, забирають гроші, а то й садовлять у „буцегарню“ чи відправляють у спеціальні табори, звідки вже ніхто живим не повертається...“ (с. 19).

Не ліпше траплялося з голодними селянами, коли вони діставалися й до українських великих міст по так званій „комерційній хліб“, щоб за ніч і день вистояти в черзі кілограм цього спасеного хліба. „Облави на селян робилися в Києві кожного дня. Ловили, як собак, тружеників землі української і відвозили за місто в ті „спеціальні“ табори, що їх називали „таборами смерті“, звідки вже ніхто не повертався. Такі „табори смерті“ були не тільки біля Києва, а й коло Харкова, Дніпропетровська та інших великих міст України“ (с. 22).

Не дивно, що серед такої ситуації траплялися випадки людожерства, (ст. 35-36).

Заслуга автора якраз у тому, що зумів розкрити природу голоду 1933 р. і довів злочин більшовицької Москви супроти України. З цього погляду книжка Воропая прислужиться українському письменникові і дослідникові при зображенні чи аналізі цього сумного явища в історії людства та шоразу травуватиме комунізм, як людоненависницьку систему.

Вітаємо заклик автора до „всіх, хто були свідками голоду 1933 р., записувати й друкувати“ матеріали, чи свої згадки про голод на Україні, — „хай унесє культурний світ узає, що таке Москва“ (с. 25). А ще краще, якби записувачі надсилали авторові свої спомини для написання другої частини цієї корисної книжки.

Добре, що книжку перекладено на англійську мову і пушено в чужинецький світ, як правду про більшовицьку систему та злочини червоної Москви супроти поневолених народів.

Книжка ОЛЕКСА ВОРОПАЯ — „THE NINTH CIRCLE“, LONDON, 1954, ст. 64, — сподіваємось, викопає свою місцію серед чужинців і прислужиться українській визвольній справі. Такі книжки треба поширювати скрізь і всюди та пропагувати серед культурного світу.

Е. Маланок — „До проблеми більшовизму“. Нью Йорк, 1956, видання ООЧУСУ, стор. 84, ціна \$ 1.00. Історіософічна розвідка, в якій автор, спираючись на джерельні матеріали та обширу літературу, встановлює генезу та історичну пов'язаність більшовизму, як своєрідної імперської псевдо-релігії, з московською духовістю. Книга читається з інтересом і змушує читача застанозитися над питанням: де корінь лиха, що колотить світом? Книжку можна набути у видавництві „Вісник“.

П. Савчук — Вибрані твори, ювілейне видання, накладом прихильників творчості автора, Нью Йорк, 1955. Вступна стаття проф. В. Державина, обкладинка проф. В. Січинського.

О. Бабій — Повстанці — поема. Чикаго, 1956, літературне видання, ст. 180. В поемі змальовано боротьбу українського народу за державну волю в часі 2-ої світової війни. Автор зумів показати, як в народі наростав дух спротиву і боротьби, що знайшов вияв у чині УПА. Образа командирів і вояків УПА подано щиро, натурально.

„Старшини, що були в Карпатах,
квартирували не в палатах,
а в хижках бойківських, в лісах,
в печерах скельних і в колибах.
Не раз не мали й крихти хліба,
то їли коржики з віса.
А тільки часом бойко свий
по битві, чи по офензиві,
доїв овечку й до синка
казав: „Умий горнятко, сину,
і занеси-но у хижину
для генерала молока”.

Поема читається з великим інтересом. Прекрасна лектура для молоді.

Журнал „Горизонти”. Академічне семестральне видання Союзу Українських Студентських Товариств Америки. Ч. I. Редагує Колегія. Гол. ред. Вол. Стойко, мовний редактор — Яків Гончарів. Обкладинка Б. Тилки.

Др. Ол. Соколович

Египет — країна північно східної Африки, яка нараховує біля 20 мільйонів арабського населення з давньою історичною традицією, яка розпочалася за 3400 роки перед Христом. В 1517 р. нашої ери Турки завоювали Египет, з 1798 по 1801, під Французами, потім знова Турками до 1866 року, від 1883 під Англією. Під час першої світової війни стає Бритійським протекторатом, а незалежність дістає аж 1923 року. В 1923 р. Египет дістає свою Конституцію, основний державний закон, якою проголошується Египет королівством під пануванням Фауда I короля, якого пізніше змінив його син, король Фарук I-ий. В липні 1952 р. шеф війська — Могамед Нагіб зробив державний переворот, а король Фарук зрікся корони в користь свого сина Агмед Фауд II-ий. Конституція з 5-го травня 1953 р. ліквідує остаточно в Египті монархію, запроваджуючи республіку із президентом Нагібом.

Нова Конституція Египетської Держави вироблена за уряду Насера була поміщена в Урядово-Державнім Журналі з дня 16-го січня 1956 р. Обіймає вона шість розділів та 196 статей. Розділ перший містить приписи про Египетську державу. Стаття перша каже, що Египет це незалежна й суверенна арабська держава. Стаття 3-та передбачає, що державною релігією є ісламська релігія, а державною мовою арабська. Третій розділ визначає права і обов'язки громадян, четвертий власть в державі: шефа держави, законодавчу власть, виконну й судівничу. Конституція має всі засади демократичної конституції в світі: зі засадою розподілу властей в державі, з точно окресленим правом Президента держави й точно визначеними правами й обов'язками громадян. Всі египтяни є рівними перед законом, без огляду на релігійні, мовні чи

расові зрізничування. Конституція забороняє видавати політичних утікачів — так званий політичний азиль для чужинців.

Гарантія вольностей, як совісти, думки, преси, зборів, право навчання, на працю, ніхто не може безпідставно бути заарештований, право вибору активного й пасивного, що є основою державного устрою, що спирається на народоправство.

Видавництво „Вісник” здало до друку перероблену автором працю:

Д. ДОНЦОВ

„ПІДСТАВИ НАШОЇ ПОЛІТИКИ”

з вступною статтею автора.

Книжка матиме понад 200 стор. друку і вийде напочатку грудня 1956 р.

Ціна в гарній полотняній оправі — \$ 2.50, а за попереднім замовленням до 15 листопада — \$ 2.00. Видавництво просить читачів „Вісника” і громадянство передплатити цю книжку.

Відділи ООЧСУ, Осередки СУМА! Організуйте передплату на книжку Д. Донцова — „Підстави нашої політики”.

В и д а в н и ц т в о

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ

НА

ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА”

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА”

Передплата на рік \$4.00

Передплата на півроку 2.25

Ціна окремого примірника .... .50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошовим переказом (моней ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошеві перекази треба вповнювати на адресу:

“V I S N Y K”

P. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаємо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою теперішню адресу.

Адміністрація.

“ВІСНИК” — ОРГАН ООЧСУ

Редагує Колегія
Головний редактор

I. Вовчук

ЗАКЛИК

До
Української еміграції в Європі й за океаном.
УКРАЇНЦІ!

Наші рідні, брати і сестри, українські в'язні в минулому і тепер, використовуючи різні нагоди, переслали до нас листи-заклики, документи, свідчення з різних концтаборів ССРСР та з сателітних країн про небувалі досі в історії страхотливі винищення Москвою цілих народів націй, які опинилися окуповані російським імперіялізмом.

Переслані листи від в'язнів концтаборів Мордовії, як і свідчення та документи з інших концтаборів ССРСР, розкривають кривавий терор, учинений ваварською Москвою над українським і іншими неросійськими народами в ССРСР.

Українські в'язні закликають всіх нас на чужині підтримати їхній апель, щоб західний світ та Об'єднанні Нації розглянули справу поневолення Москвою України та про фізичне масове винищення в'язнів по концтаборах ССРСР.

Українські в'язні з різних концтаборів ССРСР закликають політичну українську еміграцію на чужині одноставно стати в єдиному фронті для справи визволення України.

На спільній конференції представників 35-ти українських політичних, громадських і наукових організацій дня 22. серпня ц. р. в Мюнхені (Німеччина) вибрано зпоміж себе **УКРАЇНСЬКИЙ КОМІТЕТ ОБОРОНИ НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНО Й РЕЛІГІЙНО ПЕРЕСЛІДУВАНИХ В ССРСР**, який приступив до реалізації намічених планів, затверджених представниками згаданої конференції. Ми звертаємося цим шляхом до Вас, українських патріотів різних віровизнань, різних політичних переконань — об'єднатися в спільній акції з вимогами перед Об'єднаними Націями і всім західним політичним світом про розгляд листів, свідчень в'язнів, та про переслідування релігії за що загинув Великий Митрополит Липківський і вимагати розгляд долі мучеників українських єпископів з Митрополитом Йосипом Сліпним на чолі, долю священників, вірних, які всі разом гинуть по концтаборах ССРСР.

Ми закликаємо всіх українських політичних емігрантів разом з еміграцією інших поневолених Москвою народів, живих свідків, які перенесли страхіття московського терору, протестувати проти ув'язнення Москвою понад 15 мільйонів борців за те, що вони прагнули і прагнуть свободи слова, свободи релігії і здійснення ідеалів правди та власної національної держави. Протестувати проти існування концтаборів та примусової праці в ССРСР і вимагати перед вільним західним світом через Об'єднані Нації рішучих санкцій в обороні в'язнів.

Ми закликаємо українську еміграцію здемаскувати Москву перед цілим людством, яке вірить в Бога, перед усіма свободолюбними націями і культурним світом за варварські методи, запроваджені російським імперіялізмом над поневоленими націями, яких тримають в голоді, нужді, терорі, а мільйони борців заслали на каторжні праці в концтабори ССРСР.

Нашим святим обов'язком є обвинувачувати Москву, як колишню царську так і комуністичну, що століттями застосує практику масового народодовбивства, як засіб уярмлення народів, щоб коштом цих народів, їх природних національних багатств скріплювати свою мілітарну, економічну базу для поневолення чергових народів вільного світу.

Українська політична еміграція вимагає звільнити всіх

ПРИГАДКА

Всі передплатники, що мали залежність за „Вісник“, дістали пригадку про це або й дві. Більшість свою заборгованість вирівняли, за що Видавництво складає їм подяку. Тим небагатьом, що цього не зробили, ще раз пригадуємо про їхній обов'язок: **НАДІСЛАТИ ЗАБОРГОВАНІСТЬ ДО 15 ЖОВТНЯ Ц. Р. В наступному числі Видавництво змушене буде оприлюднити тих передплатників, що одержують журнал, а забули платити. Не допустіть до цього: вкладіть в коверту на лежну з вас суму чи моні-ордер, за адресуйте і вишліть!**

В-во

в'язнів з концтаборів ССРСР та повернути їх на рідні землі, повенути і засланих, які післані на цілині землі. Підтримуємо вимоги в'язнів і вимагаємо щоб з України і з інших поневолених Москвою країн були вислані громадяни російської національності, які є відпоручниками московського насилля і колоніялізму.

Комітет Оборони В'язнів закликає всіх представників Церков, політичних, громадських та наукових установ по всіх країнах Європи та за океаном негайно створити Комітети і місцеві Комітети Оборони В'язнів, які займуться цією важливою справою. Скоординувавши спільно плани: організувати маніфестації з прийняттям протестаційних резолюцій, масово збирати підписи під резолюціями серед всієї української еміграції і серед інших народів. Всі ці підписи пересилати до Крайових Комітетів Оборони В'язнів, для відправки до Об'єднаних Націй; другу копію переслати до впливових політичних чинників західного світу, а третю копію залишити для архіву Комітету.

Комітет Оборони В'язнів звертається з проханням до всіх українських Ієрархів Європи, Америки, Канади, Південної Америки, Австралії 21-го жовтня ц. р. разом, по всіх церквах, відслужити Службу Божу за погиблих в боротьбі в'язнів та за мільйони в'язнів, які перебувають тепер на каторжних працях концтаборів ССРСР.

Комітет Оборони В'язнів просить Українських Ієрархів доручити своїм священникам в день 21-го жовтня ц. р. під час Служби Божої провести серед своїх вірних грошеву збірку, яка повністю була б призначена на цілі Комітету Оборони В'язнів для видання в чужих мовах матеріалів, документів про методи панування Москви на Україні та про положення в'язнів в ССРСР.

Комітет Оборони В'язнів в Мюнхені закликає українські організації, установи та патріотів навіязати контакт для координації спільних дій.

Працю Комітету Оборони В'язнів повинно підтримати все українське патріотичне громадянство на чужині і цим на ділі заманіфестувати свою практичну допомогу поневоленій, але не скореній Україні.

Адреса Комітету Оборони В'язнів в Мюнхені така: **Komitee zur Verteilung der politisch Verfolgten in der U. d. S. S. R. München 2, Dachauer Str. 9/II.**

Український Комітет Оборони

Національно-Політично й Релігійно Переслідуваних в ССРСР. Мюнхен, 31. VIII. 1956 р.